

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIA
(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

A

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-05-25

DIE STAAT teen :

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21
ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST en
ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS
ADV. P. FICK
ADV. H. SMITH

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON
ADV. G. BIZOS
ADV. K. TIP
ADV. Z.M. YACOOB
ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS :

LUBBE OPNAMES

VOLUME 408

(Bladsye 23 764 tot 23 836)

THE COURT RESUMES ON 25 MAY 1988

LESEDI HILDA MOKETSI, still under oath (through interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: All the accused are before your lordship this morning, m'lord. You told us yesterday that you attended the launch of HUCA? -- Yes, I was present.

Now after the launch of HUCA do you know of any meetings that HUCA called? -- Yes, I do.

Did you attend any of the public meetings held by HUCA? -- Yes, I did.

What was said at the meetings that you attended? -- The(10 discussions were about the removal of the community of Huhudi to a new place.

And were there any reports made as to what HUCA was or was not doing about it? -- Yes.

What did they say? -- What was said is that HUCA was meeting with the lawyers and whoever was able to assist that the community must not be moved from there.

Yes. How many meetings of HUCA would you say you attended during 1983 after its formation? -- I attended four to five meetings. (20

Were you working at the time? -- Yes, I was.

Did you ever hear of the Huhudi youth organisation HUYO? -- Yes, I know about it.

What do you know about it? -- I know it to have been a youth organisation.

Was it connected to HUCA or was it a child organisation of HUCA, or did it have any other connection? -- No, it was not a child organisation of HUCA.

Did you ever attend any meetings of HUCA? I beg your pardon, of HUYO -- No, I have never been to the meetings of (30

HUYO / ..

HUYO. I only attended HUCA meetings.

Did you hear of the UDF? -- Yes, I have heard of it.

Can you remember when? -- I heard of it for the first time in 1984.

Where did you hear about it? -- That this was in Cape Town.

And where did you hear this? -- I was in Huhudi where I heard of it.

At a meeting or outside? -- I heard about it in a meeting because there was somebody with us at that meeting who had been to Cape Town. (10

Who was that? -- Jomo Khasu.

And what did he say? -- What he said was that there was an organisation by the name of UDF under which he was recommending HUCA must affiliate because this organisation was in a position to assist HUCA with whatever problems they were experiencing, like for instance announcing the present programme about the removal of the Huhudi people, that he made known to the world by means of using announcements or newspapers.

At this meeting was there any proposal whether or not it should become connected in one way or another with the UDF? (20 -- Yes, there was.

What was the proposal? -- What was said by Jomo was that this organisation, the UDF, is more or less doing the same with our organisation namely HUCA. He was therefore asking the community there if the community was giving its approval to HUCA to affiliate with this organisation.

And was a decision made? -- Yes, a decision was made because of the approval of the community.

Were you present at a meeting which was addressed by the Rev Frank Chikane? -- Yes, I was. (30

Can / ..

Can you remember when that was, more or less? -- Some time during the year 1984, I would say towards the end of 1984.

When the Rev Frank Chikane spoke was he accompanied by other strangers to the Huhudi community or was he the only stranger? -- He was the only stranger.

Did the question of the increase of the rent become an issue in your community during 1984? -- Yes, it was.

Were you at a meeting at which this was discussed? -- Yes, I was.

Was any report made about any steps that had been taken (10 by the committee in relation to the rent? -- What was said there was that our representatives from HUCA discussed the question of rent which was being increased with lawyers, who in turn also had a discussion with those in authority, that is the people in charge of increasing the rent.

COURT: And the outcome? -- The outcome was that the people in authority said that the rent which was lawful was R15. Anything above that was unlawful, therefore our rent was supposed to be kept at R15.

MR BIZOS: Your lordship will recall that when the state (20 evidence was led in relation to this, I made reference to an opinion written by my colleagues, Mr Unterhalter and Mr Mailer. I had the original and I do not know what has happened, but Mr Unterhalter gave me a signed copy. I have shown it to my learned friend and I understand that he accepts that this is Mr Unterhalter's opinion. There are two ways of dealing with it. Your lordship can have a copy by consent or I can read the three relevant paragraphs.

COURT: Was the opinion read at the meeting? Because otherwise you cannot put it in through this witness. (30

MR / ..

MR BIZOS: The effect of the opinion was referred to at the meeting and mindful of the fact that I am unable to put it through the witness, because she did not see it, I gave a copy to my learned friend..

COURT: Yes well, if it goes in by agreement, it goes in by agreement. I am quite happy with that, but if it does not go in by agreement - well, let me first hear what is the situation.

MNR JACOBS: Edele, ek is bereid om 'n erkenning te maak dat 'n opinie deur mnr Unterhalter gegee was aan Huhudi civic association maar ek gaan nie toestem dat dit deur hierdie (10 getuie kan ingaan nie want ek dink, ek wil nie dinge vooruitloop nie maar ek dink nie dit kan deur haar gedoen word oor die inhoud van die ding en wat sy nou net getuig het nie. Ek sal dit 'n erkenning maak as sy klaar getuig het of iets, dan sal ek sê dat so 'n opinie is gevra en gegee, maar glad nie deur die getuie nie.

MR BIZOS: Well, if there is consent then I do not need the witness to prove it.

COURT: And if there is no consent then you cannot use the witness, so we do not get anywhere in any case. (20

MR BIZOS: But I understood there was no objection to the production of the opinion.

COURT: But if that be so you cannot use it while you are leading the evidence of the witness. It does not fit in with her evidence, it is something else.

MR BIZOS: Well is the suggestion then that I should tender it at the end of her evidence?

COURT: Well, yes, when you completed her evidence, hand it in by agreement, if that is the agreement.

MR BIZOS: As your lordship pleases. I will do that that (30 way / ..

way. Did you attend a meeting of councillors, called by the councillors in 1985? -- Yes, I did.

What was the purpose of this meeting? -- It was a meeting aimed at increasing rent.

Yes, and was any reason given why this rent should be increased? -- Yes, as a result of the questions by the community present at this meeting, reasons were given as to why.

What were the reasons given? -- What they said was the reason for increasing the rent was because of some improvements which were to be made in the township. (10

And what was the feeling of the meeting? -- The meeting did not approve of that.

Did any people speak from the floor? -- Yes, there were speakers from the floor.

Was anyone either prevented from speaking or told that he could not ask any questions? -- Yes, a person by the name of Tebogo Kebothale, he is a young person, who was told by Dikhole that this meeting was not supposed to be addressed by children, referring to him as a child.

What happened when that ruling was made by Mr Dikhole? (20 -- This resulted in a confusion that later happened at this meeting and there was some singing going on immediately after that ruling by Dikhole.

Was order restored? -- Yes, Mr Khotso Crutse went up front to the platform from where he made a request to the audience to keep quiet and therefore order was again maintained. The meeting went on.

Were any commemoration services held in Huhudi? -- Can you just explain that? What is that? I am not clear.

Yes, does 16 June mean anything to you? -- You mean 16 (30

June /..

June in 1985?

Yes, or previous years or any year on 16 June, does that mean anything to you? -- Yes, that reminds me of Matlhoko.

COURT: Of? -- Matlhoko, a person.

Yes, what? -- Bumping a child with a vehicle on that day.

Did you see it? -- I did not see the actual collision of the vehicle with the child. I only came there and found the child lying on the ground and a report had been made to us by the other children.

MR BIZOS: I see. Before you got this report, had you been (10 to a meeting? -- Yes, we were from a meeting which was held in a community hall.

What was that meeting about? -- It was a commemoration of the children who died in 1976 in Soweto.

Was this the first time that such a meeting was held in Huhudi as far as you know? -- No, it was not the first time.

COURT: How often had it been held? -- It was already held for four to five previous occasions.

MR BIZOS: Did you have any school going children? -- Yes.

When HUYO was formed did anyone of them become a member?(20 -- It could be that one of them was a member but because of the fact that I had very little knowledge about what was happening with school children, I am not in a position to say to this court positively that that was the position.

At the meeting in 1985, before you heard of this child that had been injured, where was - I am sorry - where was this child that you saw injured in relation to the hall? -- The street which one uses from the community hall up the way is the direction I was walking or I was going, when I found myself at this point where the child was knocked. (30

Was / ..

Was there any trouble outside the hall? -- There was nothing happening outside there.

When you saw this child injured some distance away from the hall, what happened? -- On my way home from the community hall I met London just after passing the shopping centre from whom I asked for a lift in the vehicle in which he was travelling. He gave me a lift. The point where I met London was at Mosiapua and Moroatshidi streets, that is a corner.

COURT: Would you spell all of those, please? -- Mosiapua and Moroatshidi (spells it). (10

Yes, he gave you a lift and then? -- He drove along Mosiapua Street up until at the corner of Eli Mabusela and Mosiapua that is where I noticed the children running towards the vehicle in which we were travelling. Cutter London stopped the vehicle and asked from the children what was happening on which they said Matlhoko knocked a child.

Yes please carry on, tell us what happened. -- Not from where the knocked child was, Cutter stopped the vehicle in which we were travelling. We went up to the child and found that there were other people standing nearby. Whilst still (20 being there, that is at the scene where the child was lying, Matlhoko passed, going into his yard. After having stopped in his yard, he came out of the vehicle in which he was driving and came towards us. When he was approaching us the children from across the road started throwing stones at him. As a result of that Malhoko and those who were in his company also picked up stones, retaliating the attack with throwing stones as well. Cutter then asked a certain young man we found in the immediate vicinity of the scene to help him stopping that. Cutter raised his hands, indicating peace between the two, (30 which / ..

which resulted in stopping of the stone throwing. Matlhoko came up to us. When he came there Cutter told him, Matlhoko that the report from these children are that you are the one who knocked this child, on which Matlhoko said I am definitely not the one who knocked this child. It could be perhaps that one of my vehicles that was driven by somebody else knocked the child down, it was not me. The children insisted in saying to Matlhoko that he was the one who knocked this child. Cutter and I then removed the child from there into Cutter's vehicle. He, Cutter, took the child to the hospital. (10

COURT: Was it a boy or a girl? -- It was a girl.

MR BIZOS: Now at the meetings of HUCA that you attended, did any speaker at any stage advocate or incite violence against any councillor? -- No, there was no such talk.

Was there any talk at any meeting that you attended calling upon people to go and damage the councillors' property? -- No, there was no such talk.

Or any one call that there should be attacks against police officers or their homes? -- No, there was not.

Thank you, I have no further questions. May I hand up to your lordship two copies of the opinion?

COURT: Yes, what is the agreement?

MR BIZOS: I understood that there was agreement that this opinion was given to HUCA.

COURT: Well, is it the agreement that the opinion goes in by agreement?

MR BIZOS: That is how I understand my learned friend..

HOF: Is dit reg?

MNR JACOBS: Dit is reg dat daar is 'n opinie geskryf deur ad Unterhalter en dat dit geskryf was aan Huhudi civic (30
association/ ..

association oor..

HOF: Al erkenning. Wat van hierdie dokument wat mnr Bizos wil inhandig?

MNR JACOBS: Dit is hy daardie en dit is die dokument wat mnr Unterhalter dan geskryf het aan die civic association.

COURT: Do we need the document or do you want to read into the record three paragraphs and we can leave the document?

MR BIZOS: I do not mind reading the three paragraphs, m'lord, in fact I have them..

COURT: What is the date of the opinion? (10

MR BIZOS: The date of the opinion is 18 September 1984.

COURT: 18/09/1984?

MR BIZOS: 18/09/84 and I am reading from the bottom of page 8:

" A careful search has been made of the Government Gazettes from the date of Government Notice no.304 of the 26th February 1982 until the date of this opinion, and we are satisfied that there is not presently in existence a notice in the Gazette published by the Minister giving the tariffs stated in the circular letter of the Vry- (20 burg Community Council dated 7th May 1984, the force of law.

In our view, therefore, the residents of the Black residential area of Huhudi at Vryburg, are not obliged to pay any other fees and charges other than those stated in the relevant portions of Government Notice No.304 of the 26th February 1982.." (intervenies)

ASSESSOR: 304?

MR BIZOS: 304 of 26th February 1982:

"Those residents who have paid more than such fees and (30 charges/..

charges are entitled to be credited with the excess that they have paid and to have such excess deducted from fees and charges that they will pay in the coming months.

It is a matter of policy for Consultants to decide as to whether they will inform the Community Council at Vryburg that the residents are only bound by the terms of Government Notice no.304 of the 26th February 1982, or whether they will seek a Declaration of Rights in the Courts to that effect."

And:

(10

"There may be reasons why the Minister has not promulgated by notice in the Gazette the tariffs recorded in the circular letter of the Vryburg Community Council dated 7th May 1984. It occurred to us that the Minister may be considering establishing a Town Council in place of the Community Council for Vryburg, in which case the provisions of the Black Local Authorities Act, no.102 of 1982 would apply, and if the Town Council then made by-laws relating to charges in respect of services, the Minister could then approve them in terms of Section 27(20 of that Act."

That is the opinion, m'lord.

MNR JACOBS: Ek sal net vra dat mnr Bizos bladsy 3 inhandig, dat hier nie gemeld word in hierdie opinie wat die bedrae van hierdie verhoging is nie - op bladsy 3 daar dat dit sê: "On the 7th May..", dit is die opdrag wat gegee is, dat mnr Bizos dit ook net sal inlees.

MR BIZOS: Which paragraph? (Discussion in background) Yes:

"The tariffs of fees relate to site rent, rent in respect of trading sites, accommodation fees, fees for various (30 permits/..

permits, fees for the consumption of electricity, and the supply of water as also fees for certain other services. On the 7th May 1984, Vryburg Community Council notified the residents of the Black residential area of Huhudi by means of a letter published by it that the tariffs were to be increased. This was to be effective as from 1st July 1984. We are instructed that many residents of the township have paid the increased tariffs since that date. Consultants sought advice as to what the residents should do in regard to this demand for increased tariffs, and (10 they were told that pending an investigation by their lawyers into the legality of these increases, they should pay them under protest. Many of them have done so. Following upon the earlier advice, this opinion is now given as to the legality of the increased tariffs."

COURT: Yes, thank you.

MR BIZOS: Thank you, m'lord.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Soos die hof behaag.

Mevrou, u het gesê dat u het vir die eerste keer gehoor in 1984 van UDF. -- Ek is nie seker wanneer nie maar ek dink amper (20 dit was aan die begin van 1984, maar dit was in 1984 gewees.

Nou kan u vir ons sê min of meer watter maand dit was? -- Ek het vergeet watter maand dit was.

Was dit voor die winter gewees van 1984? -- Ek weet nie of dit die winter was of wanneer dit was. Dit kan wees dat dit voor die winter was, ja.

Die vergadering, jy sê dit is op 'n vergadering gesê? -- Ja, dit was by 'n vergadering gewees.

En wie het die vergadering georganiseer? -- HUCA.

En wie het almal gepraat op hierdie vergadering, (30

toesprake / ..

toesprake gelewer? -- Jomo Khasu.

Was hy die enigste een wat 'n toespraak gelewer het? --
Ja, want hy was die enigste ene wat by die vergadering van die
UDF was te Kaapstad.

Is dit nou korrek dat hy die enigste een was wat by die
vergadering was van UDF in Kaapstad? -- Ja, hy is die enigste
ene wat dit bygewoon het.

Hoe het dit gekom dat hy daardie vergadering van die UDF
in Kaapstad bygewoon het, weet jy? -- Ek weet nie, edele, hoe
dit gekom het dat hy die enigste ene was Kaapstad toe is nie (10

En as daar getuienis in hierdie hof gegee is dat daar drie
afgevaardigdes van Huhudi af Kaapstad toe gegaan het, spesifiek
na daardie vergadering in Kaapstad dan is dit nie reg nie? --
Nee, ek weet niks van drie afgevaardigdes nie.

Het daar dan nie drie mense op die vergadering verslag
gedoen en gesê hulle was nou in Kaapstad nie? -- Nee, ek weet
niks. Al wat ek van weet is dat Jomo die enigste persoon is
wat Kaapstad toe was.

En is dit sê jy op hierdie vergadering nadat Jomo verslag
gedoen het dat daar toe besluit is dat by UDF geaffiliëer (20
moet word? -- Ja, dit was by hierdie vergadering wat die
gemeenskap gestem het daarvoor dat die organisasie by UDF moet
aansluit.

Was Hoffman Galeng op daardie vergadering gewees? -- Ja,
hy was.

Was hy die voorsitter gewees? -- Ja, hy was voorsitter.

Hoffman Galeng, het hy nie ook gesê dat hy steun hierdie
ding dat julle moet affiliëer by UDF nie? -- Ja, hy het gepraat.

So hy het die mense probeer oorreed dat HUCA moet affili-
eer by UDF? -- Ja.

(30

Ek / ..

Ek wil aan u stel dat hierdie storie wat u nou vir die hof vertel is 'n fabel. Daar is geen waarheid aan daardie storie nie want op daardie stadium in 1984, of laat ek dit vir u so stel, in 1983 al het HUCA geaffiliëer by UDF. Hoffman Galeng was gekies op die bestuur van UDF Transvaal. -- Nee, dit weet ek nie van nie.

Ja. -- Al wat ek van weet omtrent UDF is dat eers in 1984 was daar 'n verteenwoordiger gewees van UDF in Huhudi, nie in 1983 nie.

HOF: 'n Verteenwoordiger? -- Nee, nie 'n verteenwoordiger (10 nie, maar wat ek sê is dat ons het met HUCA begin in die jaar 1983 in Huhudi. Die eerste keer wat ons van UDF gehoor het daar was in die jaar 1984.

MNR JACOBS: Wat het u nou net gesê, dat die eerste keer was daar 'n verteenwoordiger in 1984? -- U het my gevra oor die UDF en u het my gevra wanneer ek bewus geword het vir die eerste keer van UDF te Huhudi en daardie antwoord van my het ek bedoel dat UDF eers in Huhudi in 1984 begin het.

Wat bedoel u nou met "begin het in 1984", laat ons duidelikheid kry. Gee vir ons 'n antwoord, verduidelik vir ons (20 daardie antwoord, asseblief? -- Daarby bedoel ek dat ons eers vir die eerste keer gehoor het van die UDF in die jaar 1984.

Nou wie is die verteenwoordiger wat u nou net vermeld het en watse verteenwoordiger was hy? -- Ek praat van die persoon wat Kaapstad toe gegaan het vir UDF, naamlik Jomo Khasu as die persoon wat dit daar voorgestel het as ek praat van 'n verteenwoordiger.

Was hy 'n verteenwoordiger van UDF daar? -- Hy was 'n verteenwoordiger van HUCA by die vergadering van UDF wat toe melding kom maak het van UDF hier. (30

Hoe / ..

Hoe weetjy hy was 'n verteenwoordiger van HUCA op UDF se vergadering in Kaapstad? -- Dit weet ek omdat hulle die leiers is van HUCA in Huhudi.

Nou wie is die "hulle" wat die leiers is waarna jy nou verwys? Is dit Jomo Khasu? -- Mnr Galeng, mnr Khotos Crutse, Francis London, eerwaarde Rathabe.

Was hulle die mense wat baie aktief opgetree het as die leiers van HUCA daar in Huhudi? -- Hulle was die leiers van HUCA.

En baie aktief daar in Huhudi om die mense te organi- (10 seer. -- Om wat te maak?

Om te organiseer daar. -- Ja, dit was hulle.

Het hulle baie huisbesoeke gedoen, van huis tot huis gegaan en met die mense gepraat? -- Hulle het nie na die mense se huis toe gegaan nie, hulle het net 'n vergadering belê by die gemeenskapsaal.

Goed, kom ons kry net uit jou, hoeveel vergaderings, hoe gereeld het HUCA massavergaderings gereël in Huhudi? -- In die begin van HUCA elke maand was daar 'n vergadering gewees.

Is dit nou in watter jaar? -- Wat ons nou begin het? (20

Ja, wat daar elke maand - in watter jaar of jare? -- Dit was in die jaar 1983.

Elke maand het hulle 'n openbare vergadering gehou? -- Ja.

En in 1984? -- Daar was nog steeds vergaderings gewees. Dit is tot en met ons gehoor het dat ons nie meer moet verhuis na Pudimoe nie.

Wanneer was dit? -- Om en by einde van 1984.

Kan jy vir ons 'n maand gee? -- Ek is nou nie meer seker van die maand nie, maar dit kan wees Oktober of Novembermaand.

En tot Oktober/November het hulle gereeld elke maand 'n (30 massavergadering/..

massavergadering gehou? -- Ja, dié was gehou.

En het u daardie vergaderings bygewoon? -- Nie almal nie want ek het gewerk.

Het jy die meeste van hulle bygewoon? -- Ek het nie die meeste van die vergaderings bygewoon nie. Ek kan sê ek het ongeveer vier of vyf van die vergaderings bygewoon.

Oor 'n tydperk van oor 'n jaar het jy net vier of vyf van hulle bygewoon? -- Ja.

Het u geweet dat daar in die Noord-Kaap 'n tak of 'n streek van UDF tot stand gekom het? -- Ons het net gehoor van die (10 UDF met Jomo se terugkoms van Kaapstad af.

Daarna nooit weer gehoor van UDF nie? -- Daarna, beteken dit na die vergadering?

Ja, waar jy gehoor het dat Jomo verslag doen van UDF, het jy nooit van UDF gehoor daarna nie? -- Ek het gehoor ja van tussen die mense daar in die omgewing waar daar gepraat was van UDF.

Het u geweet dat daar 'n streek van UDF in Noord-Kaap ontstaan het met hoofkantore op Vryburg? -- Daar was nie 'n kantoor van UDF by ons nie. Die enigste kantoor wat daar bestaan (20 het was HUCA s'n.

Antwoord my vraag nou. Het jy kennis gedra dat daar 'n streek van UDF bestaan het in Noord-Kaap met kantore in Vryburg? Het jy geweet van die streek van UDF? -- Daar was nie 'n UDF kantoor gewees te Vryburg nie. Die enigste kantoor wat daar was, was HUCA se kantoor.

Het jy geweet dat 'n streek van UDF daar bestaan het? -- Waar, in Huhudi?

In Vryburg en in die hele Noord-Kaap. -- Ons het net gehoor van dié wat te Kaapstad bestaan. (30

Het / ..

Het jy geweet dat Hoffman Galeng was die voorsitter van daardie streek van UDF? -- Ek het niks daarvan geweet nie. Al wat ek van hul geweet het is dat hy was die leier van HUCA.

En dat Jomo Khasu and Crutse en Maape - ken u 'n persoon met die naam van Maape? -- Ja, ek ken hom. Hy is 'n inwoner van Huhudi.

Wat is sy naam, behalwe sy van nou? -- Bushy.

Was hy 'n vakbondman daar in Huhudi gewees? -- Ek het hom geken as 'n onderwyser te Kuruman.

En Huhudi, was hy daar verbonde aan 'n vakbond? -- Nee, (10 ek dra geen kennis daarvan nie.

Het jy kennis gedra dat hy, Crutse en Jomo Khasu ook gedien het op die bestuur van UDF in Noord-Kaap?

MR BIZOS: If a witness has said that I know nothing about this regional committee or its existence and the only thing that I have heard about the UDF was what was reported as what happened in Cape Town, what is the point of the question with the greatest respect, m'lord?

MNR JACOBS: Ek mag 'n antwoord kry wat dalk verkeerd is, dit wat vir die verdediging dalk heeltemal verkeerd kan wees. (20

HOF: Ja, gaan voort.

MNR JACOBS: Kan U antwoord? -- En wie, Jomo Khasu?

Ja. -- 'n Persoon wat ek van geweet het wat by 'n streek was, was Jomo Khasu.

HOF: By watter streek? -- Van die UDF.

Ja, maar watter streek van die UDF? -- Ek weet nie wat is die naam van die streek nie.

MNR JACOBS: En Frank Chikane wat jy sê 'n vergadering toege-spreek het daar, het hy op daardie vergadering gepraat van UDF? -- Ja, hy het iets daaromtrent gesê. (30

Wat / ..

Wat het hy gepraat van UDF? -- Wat hy gesê het is dat UDF is 'n organisasie wat die gemeenskap gaan help deur behulpsaam te wees met HUCA.

Kan jy vir ons sê wanneer was die vergadering gehou waar eerwaarde Chikane teenwoordig was? -- Dit was in 1984.

Wanneer in 1984? 1984 is 'n hele jaar lank, kan jy vir ons help? -- Ek is nie seker of dit nou in September of Oktober-maand was nie. Ek weet nie.

Kan dit vroeër ook wees? -- Nee, dit was in die omgewing van die einde van die jaar. (10

Nou hoekom het hy daar kom praat, weet jy? -- Ja, hy het daar gekom as 'n predikant.

Hoekom? Wie het hom genooi? -- HUCA, die organisasie het hom genooi.

Was hy spesifiek genooi om 'n vergadering te kom hou daar? -- Hy was genooi gewees deur HUCA om teenwoordig te wees by 'n vergadering wat HUCA belê het.

En wat was die doel van daardie vergadering? -- Die vergadering het gepraat oor dié wat bespreek was aangaande die verhuising van mense vanaf Huhudi na Pudimoe. (20

Nou as dit aan die einde van 1984 was toe hy daar kom praat het daaroor, toe was dit mos al bekend gemaak aan julle dat die mense gaan nie meer verskuif nie. Hoekom sal hy nou kom praat daaroor as julle nou alreeds weet dat daar gaan nie verskuiwing plaasvind nie.

MNR BIZOS: The witness' evidence is that the announcement was made in November, October/November and the Rev Chikane came there in September as far as she could remember. And the basis on which the alleged contradiction is put is not supported by the evidence of the witness. (30

MNR/..

MNR JACOBS: Kan u vir ons sê hierdie vergadering toe Frank Chikane daar kom praat het, was dit voor of nadat julle alreeds gehoor het dat die verskuiwings nie meer gaan plaasvind nie? -- Dit is voor ons daarvan gehoor het.

Was die vergadering voor of nadat Jomo Khasu vir julle vertel het van UDF? -- Na ons gehoor het van die bestaan van UDF was hierdie vergadering gehou waar Frank Chikane 'n spreker was.

DIE HOF VERDAAG VIR TEE/ DIE HOF HERVAT

LESEDI HILDA MOKETSI, nog onder eed (deur tolk) (10

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Mevrouw, behalwe hierdie een keer dat Frank Chikane daar gepraat het by julle, het daar op enige stadium in 1983/84 en die eerste helfte van 1985 enige ander sprekers van UDF die mense in Huhudi toegespreek? -- Die vraag is nie vir my duidelik nie.

HOF: Hoekom nie? -- Wat ek nie verstaan nie is bedoel u dat daar vergaderings gehou was in daardie tydperk, of bedoel u in daardie tydperk dat iemand sommer so kom praat het?

Op vergaderings. -- Die vergaderings wat ek van kan onthou wat ons gehad het was in 1984 gewees, nie in 1983 nie. (20

Bedoel u nou vergaderings waarop daar UDF mense was of in die algemeen vergaderings? -- Ek praat van vergaderings wat toegespreek was deur UDF, dit was die enigste vergadering wat ek van weet dié in 1984.

MNR JACOBS: Nou dit is 'n bietjie onduidelik vir my, verwys u na die vergadering waar mnr Frank Chikane die spreker was of bedoel u daar was nog ander waar UDF sprekers ook was? -- Ek praat van hierdie vergadering waar eerwaarde Chikane 'n toespraak gemaak het.

Is dit die enigste een waar 'n UDF spreker 'n toespraak (30

gemaak / ..

gemaak het aan die mense in Huhudi? -- Waar ek teenwoordig was maar ek het gehoor van 'n vergadering wat deur mev Sisulu byge-
woon was. Ek was nie persoonlik daar nie.

Mev Sisulu, het u geweet waar sy vandaan gekom het? --
Dit was gedurende die vergadering wat gehou is net voor die
inligting dat die mense van Huhudi nie gaan trek nie.

Het u geweet waar mev Sisulu vandaan gekom het? -- Ek
het gehoor dat sy van Johannesburg af gekom het.

Hierdie vergadering voordat die inligting aan julle bekend
gemaak is dat julle nie gaan trek nie, was dit geadverteer in(10
Huhudi met plakkate en pamflette? -- Dit kan wees, maar ek het
dit nie gesien nie. Ek het gewerk en laat by die huis tuis-
gekom.

Nou het jy kennis van enige ander vergaderings wat
geadverteer was in Huhudi met plakkate en pamflette dat enige
ander sprekers van UDF daar die mense sou kom toespreker? --
Ek het dit nie gesien nie, soos ek alreeds gesê het dat ek 'n
persoon was wat gewerk het.

En u het ook nie gehoor dat daar sulke vergaderings is
nie? -- Ek het gehoor daarvan. (20

Watse vergaderings was dit? -- Dit was vergaderings gewees
waar die gemeenskap in kennis gestel is dat daar nie meer
verhuis gaan word nie.

En wie het daar gepraat van die UDF? -- Ek het gesê dat ek
nie by hierdie vergadering teenwoordig was nie.

Was dit nie geadverteer en bekend gemaak wie gaan die
sprekers wees nie? -- Nee, ek weet niks daarvan nie.

Jy het gesê die huur het 'n knelpunt geword in 1984, is dit
reg? -- Praat u nou van die huur wat by ons vergaderings be-
spreek was in daardie tyd? (30

Ek / ..

Ek praat van jou getuienis waarin jy gesê het die huur het 'n knelpunt geword, 'n "issue" geword in 1984. -- Ja, ek het daarvan gepraat maar ek wil dit so stel. Selfs in 1983 was dit bespreek gewees want dit was maar 'n kwessie gewees dat huur verhoog was.

In 1983? -- Sedert daardie tyd ingesluit 1984 tot op datum praat ek van.

So wanneer is die huur verhoog in 1984, weet jy? -- Dit kan wees Maart of Aprilmaand van 1984.

Toe moes julle dit al betaal die verhoging, Maart/April (10 1984? -- Ja, byvoorbeeld as dit miskien in hierdie maand genoem word, dan die volgende maand gaan ons dit betaal.

Hoeveel moes julle in Maart/April aan hoër huur betaal? Wat was die verhoging? -- Ons het alreeds R30 betaal wat met R10 verhoog was.

So is jou getuienis dan dat in Maart/April 1984 was die huur verhoog met R10? -- Ja.

Was daar enige verhogings wat op 1 Julie van 1984 in werking getree het, of moes tree? -- Nee, ek weet nie of daar so-iets was nie want wat gebeur het die verhogings was net (20 een maal in 'n jaar en dan daarna sou dit weer in die volgende jaar gewees het.

Kan jy onthou dat die verhoging - ek stel dit aan u daar was 'n verhoging op 1 Julie gewees wat sou ingetree het maar dié is opgeskort vir 'n tydperk. -- Nee, ek weet nie.

Jy weet nie. Kan jy onthou daarvan dat op 'n stadium was dit so gewees dat die verhoging sou R4 gewees het en dan R2 sou op 'n sekere stadium begin betaal word en dan ses maande later sou die ander R2 bykom, dat die R4 volgemaak word? -- Nee, ek weet nie. Ek het nie daarvan gehoor nie. (30

Is / ..

Is dit nie so dat hierdie tweede R2 sou in werking getree het in Maart 1985 nie? Is dit nie waar jy aan die verhoging in Maart kom nie? -- Nee, ek het dit nie verwar nie. Daar was nooit 'n verhoging gewees van R2 nie.

Is dit nie so dat jy weet eintlik glad nie wat is die verhogings nie? Is dit jou man wat die verhogings betaal het en so aan? -- Ja wel, die man werk en hy stuur vir my om te gaan betaal.

Ja, maar hy gee vir jou die geld en jy weet nie wat hy moet betaal of nie moet betaal nie; of dit 'n verhoging is (10 of nie 'n verhoging nie? -- Nee, maar ek sal mos weet. Sê nou die huur is R30 en hy gee nou plus R10. Ek sal hom mos vra hoekom moet ek nog die ander R10 gaan betaal, waarvoor is dit.

Want daar was nooit R10 verhoging nie, stel ek aan jou. -- Ekskuus?

Daar was nie 'n bedrag, 'n verhoging van R10 nie. -- Ek weet nie, daar waar u bly miskien dit gebeur nie, maar by ons in Huhudi dit gebeur dat 'n verhoging van R10 altyd toegepas word. Byvoorbeeld nou onlangs die verhoging is R20. Dit wil sê ons betaal nou R60 in Huhudi. (20

K1398 HOF: Nou kan ons nou net - die R20, het dit in een skoot gekom of oor twee jaar wat u praat? -- Die posisie is so. Vir die heeltyd het ons R40,09 betaal vir huur. Sommer in hierdie jaar is dit opgeskuif na R60.

MNR JACOBS: Is dit korrek, nadat julle op die verslagvergadering besluit het om julle eie liggaam te stig omdat julle sê julle het nie vertrouwe in die raad nie, wou jy niks meer te doen gehad het enigsins met die raad nie. Is dit reg? -- Ja, ek wou niks van hulle geweet het nie want hulle het altyd elke keer sommer huur verhoog. (30

En / ..

En is dit nie so nie dat u het ook nie belang gestel in wat hulle daarna te sê gehad het op enige van hulle vergaderings nie? -- Ja, dit is reg want die gemeenskap het hulle gestuur om met die mense in beheer te gaan praat dat die geld van die huur nie verhoog moes word nie want die werkgewers van Vryburg betaal nie die bediendes soveel nie so hulle kan dit nie bekostig nie. In plaas dat hulle dit gaan doen, het hulle dit nie gedoen nie en dit net so gelos dat die huurgelde verhoog moet word.

Jy was eintlik kwaad vir die raadslede nê? -- Ja, ek (10 was kwaad vir hulle.

En jy het ook geen vergaderings van hulle daarna bygewoon nie omdat jy kwaad was vir hulle en nie in hulle geglo het nie? -- Ja, ek het nie meer die vergaderings van hulle bygewoon nie want hulle was nie meer betroubaar nie en selfs aan die gemeenskap was hulle nie.

Van daardie tyd af tot vandag toe het jy geen van hulle vergaderings bygewoon nie? -- Dit is baie lank dat hulle nie meer vergaderings hou nie.

Ja, maar antwoord nou net, jy het geen van hulle vergaderings bygewoon nie? -- Ja, ek het nie weer vergaderings van hulle bygewoon nie want daar was nie weer vergaderings gehou nie.

Ja, maar ek wil dit aan u stel dat u het ook nie aan die begin van 1985 enige raadsvergadering bygewoon nie? -- Daar was een.

Maar jy het dan nou gesê jy het nie vergaderings bygewoon nie? -- Nee, ek sê na 1985 was daar nooit meer vergaderings gewees nie.

Nee, kom ons wees nou bietjie billik. Ek het vir u (30
gevat / ..

gevat vanaf daardie verslagvergadering waar dit besluit is die raad is nie betroubaar nie en toe stig julle julle eie liggaam. Daarvandaan was jy kwaad vir hulle gewees, jy het nie hulle vergaderings bygewoon nie. Het jy so gesê of nie? -- Nee, maar ek het gesê in 1985 was daar 'n vergadering gewees wat ek bygewoon het.

Ek wil dit aan u stel dat u was nie op daardie vergadering nie want wat u aan die hof sê is nie wat op daardie vergadering gesê is nie. -- Ek weet nie hoe kan u dit sê nie want wat my betref ek was by hierdie vergadering. (10

U sien, in Februarie 1985 het die raad 'n vergadering gehou en op dié vergadering het die raad gesê dat die verbeterings vir Huhudi, die geld daarvoor sou kom van die ontwikkelingsraad vir Noord-Kaap af. So as u op daardie vergadering was dan moes u tog onthou het dat hulle dit gesê het? -- Ek onthou dit nie.

Nou hoe is dit moontlik dat jy dit nie onthou nie? Dit is mos 'n belangrike ding? Hier sê die raadslede vir julle kyk, ons sal verbeterings aanbring in Huhudi en die Noord-Kaap ontwikkelingsraad gaan die geld verskaf? -- Ek verstaan u (20 nie. Word die verbeterings dan nie betaal met die geld wat ons daar betaal as inwoners nie? Indien nie, wat word gedoen van daardie geld?

Mevrou, ek is nie hier om u vrae te beantwoord nie. Ek stel dit aan u dat wat op daardie vergadering gesê is deur die raadslede is dat daar gaan verbeterings in Huhudi aangebring word en die geld om daardie verbeterings aan te bring kom van die ontwikkelingsraad van Noord-Kaap. -- Nee, ek weet nie daarvan nie.

Dit is eienaardig dat jy nie daarvan weet nie want op (30
hierdie / ..

hierdie vergadering volgens getuienis wat voor hierdie hof gelewer is, was daar niks gesê van huurverhogings of redes vir huurverhogings nie. -- Dit verbaas my ook want die huurverhogings is daar in Huhudi.

Ja, want u sien hierdie dinge wat ek nou aan u gestel het, hierdie feite is nooit betwis nie. -- Wat die verhoging van die huur betref?

En die kwessie van waar die geld vir hierdie verbeterings vandaan kom. -- Daar is 'n huurverhoging daar wat ons besig is om te betaal. (10

U sien wat verder was, gedurende vraetyd het 'n vraesteller gevra daar vir samewerking tussen HUCA, HUYO en die gemeenskapsraad. Eintlik HUCA en die stadsraad, wat noem - ja, die gemeenskapsraad. -- Verduidelik vir my daardie stelling, ek verstaan dit nie.

HOF: Iemand het gesê in vraetyd dat daar samewerking moet wees tussen die "community council" en HUCA. Onthou u dit? Dit is wat die advokaat sê, nie wat ek sê nie. Ek weet nie. -- Dit kan wees maar ek weet nie daarvan nie.

MNR JACOBS: Kan u onthou dat mnr Dikhole het toe geantwoord en gesê dat hy, die raad, het reeds 'n brief aan HUCA gestuur en hulle genooi om samesprekings te gaan voer oor wat gedoen moet word in HUCA en om hulle geskilpunte te bespreek. -- Nee, ek weet nie daarvan nie. (20

En dat 'n persoon het daar geantwoord namens HUCA en gesê dat hulle grondwet nie gesprekke met die raad, die gemeenskapsraad toelaat nie. -- Ek weet nie.

Is u seker u was op daardie vergadering? -- Ek het vir die hof hier gesê dat daar is van die vergaderings wat ek nie bygewoon het nie. (30

Maar / ..

Maar hierdie een van Februarie 1985? -- As dit gesê was, dit gebeur soms dat 'n mens by 'n vergadering teenwoordig is en omdat daar baie mense was dat jy nie alles kan hoor wat gesê word nie.

So dit is moontlik dat hierdie dinge alles gesê was op daardie vergadering en dat jy dit net nie gehoor het nie, omdat jy nie alles kon hoor nie? -- Dit kan wees.

En dat mnr Dikhole nadat hierdie stelling gemaak is dat die grondwet dit nie toelaat dat HUCA saamwerk nie, het hy gesê dit is nog steeds die raad se standpunt; hulle is (10) bereid om met enige organisasie saam te werk. -- Wie is dit nou, Dikhole?

Ja. -- Ek weet nie of dit so is nie.

Hierdie mnr Kebotlhale, die persoon wat jy sê wat daar ook 'n vraesteller was..

HOF: Wag so 'n bietjie, spel dit asseblief.

MNR JACOBS: Kebotlhale. (Spel dit) Is hy 'n lid van die bestuur van HUYO? -- Ja, hy is.

Was hy die voorsitter van HUYO? -- Wat?

Voorsitter van HUYO? -- Ek weet nie of hy 'n voorsitter (20) was van HUYO nie.

U sien, want hierdie mnr Kebotlhale wat jy netnou in jou getuienis van gepraat het van HUYO het daarna opgestaan en daar gesê op daardie vergadering dat HUCA en HUYO nie samesprekings voer met raadslede wat met hoed in die hand loop en hande klap en vra dat hulle aanvaar word deur die Boer nie. Ek het nou die hele ding gelees maar om die tolk te help sal ek dit net herhaal weer. Dat mnr Kebotlhale wat HUYO het daarop gesê dat HUCA en HUYO nie samesprekings voer met raadslede - tot daar eers. Wat met die hoed in die hande loop.. -- Ek (30

het / ..

dit alles reeds aan haar getolk.

O, het u alles - en hande klap en vra dat hulle aanvaar word deur die Boere? -- Ek het dit alles oorgetolk aan die getuie.

Goed, antwoord? -- Ek weet nie of Kebotlhale so-iets gesê het nie.

U sien wat toe daarop gevolg het is daar was toe 'n geraas deur die jongmense en hulle het daar ook twee plakkate gehad. -- Nee, Kebotlhale het nie 'n woord daar gesê nie want toe hy opgestaan het om vrae te vra, het mnr Dikhole aan hom gesê (10 dat hy nie met die jeugdiges kom praat het nie.

Wat het hy gesê toe hy opgestaan het? -- Hy het opgestaan en toe gevra of hy 'n vraag mag stel.

U sien, kan u onthou dat daar plakkate was? -- Ek het dit nie gesien nie.

Enige rede hoekom nie? -- Dat ek dit nie gesien het nie is 'n kwessie van dat daar mense was en ek het net nie gesien wat gebeur het nie.

HOF: Was daar mense in u pad? -- Ja, daar was mense gewees in my pad. Hulle was baie. (20

Het u gesit of gestaan? -- Almal het gesit.

MNR JACOBS: So mevrou, ek stel dit aan u of u was glad nie op daardie vergadering gewees wat die raad gehou het nie, of u vertel nie die waarheid vir die hof nie. -- Ek vertel die waarheid. As dit die vergadering is waar Kebotlhale betrokke was, was ek teenwoordig.

Maar jy onthou niks, sê jy, hoewel dit moontlik gesê was dat die geld sou gekry gewees het van die ontwikkelingsraad vir die verbeterings nie? -- U moet nou nie uit die oog verloor dat dit lank terug was wat die vergadering gehou is en dit (30

is / ..

is 'n moontlikheid dat 'n mens van die goed sou vergeet wat daar plaasgevind het.

En dan onthou wat nie daar op daardie vergadering gebeur het nie? -- Nee, nie dit nie. Dit kan wees dat ek nog van die goed onthou wat by die vergadering plaasgevind het. Dit is juis die punt, dat 'n mens hier en daar sou onthou het, maar nie alles nie.

U het vir die hof gesê daar was voor 16 Junie 1985 vier of vyf herdenkingsdienste gehou op 16 Junie in Huhudi. -- Ja.

Wie het daardie vier of vyf herdenkingsdienste die (10 vorige jare georganiseer? -- Ek het van die herdenkingsdienste bygewoon en van hulle het ek nie bygewoon nie, omdat ek gewerk het.

Ja, elke keer as u nie 'n ding kan antwoord nie dan kom u en sê u u het gewerk. Ek vra nie vir u het u hulle bygewoon nie, ek vra wie het hulle georganiseer. -- Die inwoners van Huhudi, die gemeenskap.

Wie was hulle? -- Die kerke, die vrouens, biduurvrouens.

Is jy 'n biduurvrou? -- Ek is nie 'n biduurvrou nie maar ek is 'n lid van 'n kerk wat 'n kerk bywoon. (20

Nou hierdie 16 Junie 1985, wie het daardie spesifieke herdenkingsdiens georganiseer? -- Die leiers daar by die saal was mense soos eerwaarde Witbooi.

Wie het dit georganiseer, wie het dit bekend gemaak, wie het plakkate uitgegee daaroor? -- Ek het nie plakkate gesien nie. Dit was 'n bekende ding gewees dat dit jaarliks gehou word.

Weet jy dat dit HUCA en HUYO was wat hierdie byeenkoms georganiseer het? -- Ek het nie geweet nie.

Het HUYO nie pamflette uitgegee oor hierdie herdenkingsdiens wat versprei was in daardie woonbuurt nie? -- Ek het (30

dit / ..

dit nie gesien nie.

Aanvanklik het u in u getuienis gesê dat u was in hierdie saal gewees en as jy met die straat wat voor die saal verbyloop aanloop dan kom jy by die punt waar die kind gelê het. Is dit in dieselfde straat as wat die saal in is? -- Ja, dit is 'n straat direk vanaf die saal op in daardie rigting.

So as jy by die saal staan, in die straat voor die saal, dan sal jy kan sien tot daarso waar die kind gelê het? -- Nee, dit is 'n lang end om te kan sien vanaf die saal na die punt toe waar die kind geval het. (10)

Wat is die straat se naam wat voor die saal verbyloop?

-- Mosiapua.

HOF: Kan ons net die spelling weer kry? -- Mosiapua.

Is dit een woord? -- Dit is een woord, Mosiapua.

MNR JACOBS: En is Matlhoko se huis ook in hierdie selfde straat geleë? -- Nee, sy huis is in Eli Mabuselastraat.

HOF: Kruis dit vir Mosiapuastraat? -- Dit maak 'n T-aansluiting.

MNR JACOBS: En Moroatshidistraat? -- Dié kruis Mosiapuastraat.

Nou by die saal, toe die mense uit die saal uitgekom het het enige iemand met 'n voertuig in die mense wat uit die saal uitgekom het, vasgery daarso? -- Nee, ek het nie so-iets gesien nie. (20)

Jy het ook nie vir die verdediging gesê dat so-iets gebeur het nie? -- Nee, ek het gepraat van die kruising by Eli Mabusela en Mosiapua, nie 'n voorval by die saal nie.

Nou daardie selfde dag, 16 Junie 1985, was daar by die winkelsentrum - blykbaar moes jy by die winkelsentrum verby - was daar enige voorvalle daar gewees? -- Nee, ek het niks gesien nie.

Was daar nie 'n klipgooiery daardie dag nie? -- Nee. (30)

Nou / ..

Nou toe u daar in die straat kom waar u die kinders gekry het, wat het die kinders gedoen soos julle hulle met die voertuig genader het? -- Hulle het na die voertuig toe gehardloop.

Nee, het die voertuig gery, terwyl hy ry? -- Ons het die kinders teëgekóm net waar die voertuig om die hoek gedraai het om by Eli Mabusela uit te kom.

HOF: In te kom of uit te kom? -- In te kom.

In te kom? -- In te kom, ja.

MNR JACOBS: Nou wil ek weet van jou, wat het die kinders gemaak op die stadium toe julle hulle die eerste keer sien soos (10 julle voertuig hulle genader het? -- Ons het hulle gesien hardloop na ons rigting toe.

Nou hoeveel kinders was daar gewees? -- Dit was 'n klompie van hulle.

Hoeveel sou u sê is 'n klompie? 'n Paar honderd? -- Nee, dit is nie honderd nie.

Hoeveel? -- Tussen 10 en 15.

Was dit al kinders wat in daardie hele straat was? -- Waar die kind was, was daar ander kinders gewees.

Hoeveel was hulle? -- Ongeveer 25. (20

Is dit nou almal, daardie wat by die kind was en daardie wat na julle toe gehardloop het, almal wat daar was - is dit al die kinders wat daar was in die straat? -- Na ons nou stilgehou het daar, het ek ander kinders gesien wat aan die anderkant van die straat was.

Waar kom hulle vandaan? -- Naby die plek waar ons gestop het is 'n sokkerveld. Ek weet nie of hulle van die sokkerveld se rigting af gekom het of waarvandaan hulle gekom het nie.

Was hulle baie? -- Hulle was ook baie.

Sou jy sê hulle was oor 'n honderd gewees? -- Ek weet (30

nie / ..

nie of hulle meer as honderd kon gewees het nie, want waar ons gestop het was by 'n hoek en hier het die kinders tevoorskyn gekom. Ek kan nie sê of hulle meer as 'n honderd was nie.

En dit was al donker gewees sodat julle met die ligte moes gery het? -- Dit was nog nie donker gewees nie, om en by net na sononder gewees of dit was net met sononder.

Het julle al met die voertuig se ligte aan gery daar? -- Ek het gesê dit was nog nie donker gewees nie. Dit was om en by 18h30.

18h30 in Juniemaand? Is dit nie al donker nie? -- Dit (10 is nie laat in die nag nie, maar dit kan wees dat hy al ligte aangehad het en die kwessie is net dat 'n mens miskien vergeet het dat hy met ligte gery het.

So sê jy nou jy het vergeet - hy het met ligte gery maar jy het dit net vergeet? -- Ja, ek het vergeet.

Is dit nie so dat toe julle daar aangekom het en jy in daardie voertuig was, was die kinders besig om hierdie raadslid se huis met klippe te gooi nie? -- Nee, hulle was nie besig om met klippe te gooi nie.

En dat mnr London hulle daar gekeer het om nie die (20 raadslid se huis met klippe te gooi toe die raadslid daar aankom nie? -- Nee, toe London hulle gekeer het, was hulle besig om hom, die raadslid, Matlholo, met klippe te gooi; nie die huis nie.

HOF: Waar is die huis, op die hoek? -- Dit is naby die hoek maar nie op die hoek nie.

Hoeveel huise van die hoek af? -- Vanwaar ons was by die hoek, sy huis as die derde of die vierde huis.

In Eli Mabusela? -- Ja, in Eli Mabuselastraat.

En die ander kinders wat u gesien het, u en die advokaat(30
het / ..

het gepraat van honderd of dit nie honderd was nie, maak nie saak nie, daardie groep. Waar was hulle toe u hulle sien? U sê oorkant die straat. Oorkant watter straat? -- Die posisie daar is so. Mosiapua maak 'n T-aansluiting met Eli Mabusela en dan 'n endjie af as jy regs gaan soos aangedui word kry jy weer 'n T-aansluiting van Eli Mabusela en nog 'n straat wat in die teenoorgestelde rigting is met Mosiapua; die naam van die straat is Ndukazi.

Ja? -- Die kinders is van daardie rigting af, dit wil sê van die rigting van Ndukazistraat. (10

Met ander woorde die kinders was, soos u nou gekyk het, aan die anderkant van die huis van Matlhoko? -- Ja, die kinders was aan die teenoorgestelde kant van die straat by Matlhoko se huis.

Ja, maar nou kan ons verwarring hê. 'n Straat het sê nou maar 'n linker- en 'n regterkant of bedoel u hulle was teenoor die huis van Matlhoko, of bedoel u soos u gekyk het was die huis van Matlhoko tussen u en die kinders? -- Ek is aan dieselfde kant as Matlhoko se huis waar ek staan en kyk in die kinders se rigting. Die kinders is aan die oorkant van (20 dieselfde straat, dit wil sê die teenoorgestelde kant vanwaar ek gestaan het; oorkant die straat was die kinders gewees.

U staan - kan ek dit net duidelik kry - u staan op die hoek van Eli Mabusela en Mosiapua? -- Ek staan nie by die hoek nie, ek het al ingedraai in Eli Mabusela in waar ek staan.

Nou waar u dan stilgehou het is dit by Matlhoko se huis? -- Nie by Matlhoko se huis nie. Matlhoko se huis is omtrent drie of vier huise vanwaar ek gestaan het, maar aan dieselfde kant van die straat.

Ja, nou maar goed. Daardie kinders was aan die ander (30 kant / ..

kant van die straat? -- Ja, hulle is aan die anderkant van die straat.

Was hulle by Matlhoko se huis of verby Matlhoko se huis, duskant Matlhoko se huis soos u nou gekyk het? -- Dit is moeilik om hulle presies te plaas waar hulle was maar wat ek vir die hof kan sê is dat dit is 'n klomp mense wat in die rigting kyk van my waar ek gestaan het, wat dieselfde rigting is van Matlhoko se huis. Nou is dit vir my moeilik om hulle te plaas of hulle nou regoor die huis van Matlhoko was, of 'n paar van hulle duskant die huis van Matlhoko was, maar hulle het in die rigting van ons gekyk. (10

So kan ons in die algemeen sê dat hulle daar by Matlhoko se huis rond was? -- Ja, hulle was in die nabyheid, in die omgewing van Matlhoko se huis.

Dankie.

MNR JACOBS: Is dit reg dat daardie strate is donker, daar is nie straatligte nie? -- Daar is straatligte daar by ons.

Op daardie stadium was daar straatligte daar by Matlhoko se huis waar hierdie dinge gebeur het? -- Daar was ligte daar naby. (20

Watse ligte? -- Die ligte wat beligting gee in die lokasie.

HOF: Is dit daardie hoë masligte? -- Nee, ons het nie hoë masligte nie, ons het paalligte.

MNR JACOBS: Toe Matlhoko by sy perseel uitgekom het, is hy deur daardie mense gegooi het u gesê? -- Ja, die klomp aan die oorkant van die straat.

En was Matlhoko op die stadium wat hulle hom gegooi het tussen julle, waar jy gestaan het en daardie mense wat hom gegooi het? -- Ja.

En daar was dan min of meer 'n distansie van ten minste (30 vier / ..

vier huise of vier erwe tussen waar julle gestaan het en waar die mense gestaan het by Matlhoko se huis? -- Ja, drie of vier.

Nou dan verstaan ek jou getuienis nie dat mnr London tussen die jongelinge wat gegooi het en Matlhoko en sy groep ingegaan het nie. Dan moes hy mos van julle af wegbeweeg het verby Matlhoko om daar te kom? -- Nee, hy het nooit wegbeweeg vanwaar ons gestaan het oorspronklik toe Matlhoko ons genader het waar die kind was nie. Wat gebeur het is die volgende, dat hy, London, mondelings vir die mense daar versoek het om op te hou met die klippe. Terselfdertyd het hy sy hande hoog gehou om vrede te vra. En hy het toe 'n jongman wat naby hom gestaan het versoek om die mense ook te gaan stop dat hulle nie die klippe moes gooi nie. Dit is hierdie jongman wat toe na die klomp toe was om met die klomp daar te gaan pleit dat hulle nou ophou met klipgooiery.

Het hy geskreeu met hulle om nie aan te gaan nie of het hy met hulle gepraat, want jy sê hy het vir hulle gevra? -- Hy het hardop gepraat en hulle gevra om op te hou met klippe te gooi sodat hy met Matlhoko kan praat en hoor waarvandaan (20 hy wat Matlhoko is, gekom het.

U sien, ek wil dit aan u stel dat hierdie is heeltemal 'n verkeerde weergawe, dat daar was nie tussen London en Matlhoko gepraat op daardie stadium dat hy sou iemand raakgery het nie? -- Daar was.

En wat London daar gedoen het is hy het die mense gekeer wat die klippe gegooi het na Matlhoko se huis toe. Die kinders het nie Matloko se huis met klippe bestook nie maar vir Matlhoko self met klippe gegooi.

Sê net vir die hof hoe is dit dan dat jy wat so (30
gereeld / ..

gereeld werk, dat jy nou hierdie dag nie werk toe gegaan het nie? -- Ek was nie die dag werk toe gewees nie want ek was van diens af.

Toe mnr Matlhoko nou so in daardie klomp jongmense in gery het, het hy nie 'n klomp van hulle raakgery nie?

MNR BIZOS: This witness has not deposed to have seen how the vehicle struck the people in the crowd or is she being asked what she heard? On either basis it is my respectful submission that it is calculated to confuse rather than clarify the issues. (10

COURT: Yes.

MNR JACOBS: Ek sal dit anderste stel. Was daar net een persoon raakgery? -- Met ons aankoms daar die verslag wat aan ons gedoen word is dat drie persone deur hom raakgery was, waarvan een ernstig beseer was.

En waar is die ander twee persone toe? -- Hulle was nie daar gewees nie, hulle het gevlug.

So jy het nooit die ander beseerdes gesien nie? -- Nee, ek het hulle nie gesien nie.

Ken jy vir mnr Tom Thebe? -- Ja, ek ken hom. (20

Het jy hom hierdie dag daar gesien, by hierdie toneel waar die insident plaasgevind het? -- Nee, hy was nie daar nie.

En mnr Tom Thebe, was hy 'n lid gewees van HUCA se bestuur? -- Hy was nie op die bestuur van HUCA gewees nie. Hy was wel 'n ondersteuner van HUCA gewees.

Hoe weet jy hy was 'n ondersteuner? -- Dit weet ek omdat hy ook die vergaderings bygewoon het.

En hy is ook 'n persoon wat party van hierdie vergaderings toegespreek het? -- Nee, hy was nie.

En mnr London, weet jy of hy..? -- Hy was een van die (30
mense /..

mense wat verkies was.

Op die bestuur? -- Ja, van HUCA.

Nou het jyself op enige bestuur gedien in HUCA, op enige liggaam? -- Nee.

Sien hoekom ek vra is toe jy gister hier aan die hof gesê het dat jy het op die komitee gedien en wat jy lateraan gekorrigeer het. -- Ja, ek het dit gekorrigeer deur te sê nee.

Nou kan jy vir die hof sê op hoeveel vergaderings of by hoeveel geleenthede was daar gerapporteer deur die raadslede dat hulle die stryd verloor het en dat hulle sal moet skuif (10 na Pudimoe toe? -- Dit was gesê op 'n vergadering wat gehou was in die jaar 1982 met dié se terugkoms vanaf Kimberley, waar hulle verslag gedoen het.

So dit was nie gesê op die vergadering waar dit voorgestel was dat die raad vergesel word van afgevaardigdes van die gemeenskap nie? -- Ek kan my nie voorstel dat daar by daardie vergadering waar die besluit geneem was dat die gemeenskap die raadslede moet vergesel, dit gesê was nie.

Is daar op daardie vergadering verwys na enige twyfel, die woord twyfel? (20

HOF: In watter vergadering nou?

MNR JACOBS: Daar waar hulle die afvaardiging gekies het. -- Ja, daar was so-iets gesê.

Nou wie het dit gesê en wat is gesê omtrent twyfel? -- Die gemeenskap self het gesê dat hulle nou die raadslede betwyfel.

HOF: Hulle twyfel aan die raadslede? -- Ja, dat hulle nou twyfel oor die raadslede se bevoegdheid.

MNR JACOBS: Nou hoe twyfel oor hulle bevoegdheid? In watter opsig? -- Wat gesê was is dat as gevolg van die raadslede se (30 optrede / ..

optrede naamlik dat hulle ten gunste was dat die verskuiwings teëgesit moet word en dan later dat die raadslede is weer die mense wat van die gemeenskap behulpsaam was om te verhuis na Pudimoe toe. Om daardie redes het hulle nie meer vertrouwe gehad in die raadslede nie.

En het hulle toe daar - nee, wag, nie meer vertrouwe gehad in die raadslede nie. Ek wil net iets baie duidelik kry. Jy gebruik elke keer die woord "gemeenskap". Is dit reg, stem jy saam dat Huhudi het omtrent 13 000 mense gehad, inwoners? -- Ek weet nie van die getal nie. Ek het hulle nog nie getel (10 nie.

Sal u saamstem dat op hierdie vergadering, die spesifieke een waar die afgevaardigdes gekies was, was nie so baie mense nie? Dit was maar 'n paar honderd? -- Ek weet nie of ek moet sê dit was honderde gewees nie behalwe dat ek vir die hof kan sê dat daar so baie mense was dat daardie saal vol was van mense.

Ek wil dit aan u stel, u kan nie hier vir die hof kom sê van mense wat op 'n vergadering is, dat dit die hele gemeenskap verteenwoordig nie. -- My ondervinding is dat die vergaderings wat gehou word van die inwoners, word bygewoon deur mense in groot getalle.

Nou op hierdie vergadering waar jy sê die gemeenskap het gesê, nou die hele gemeenskap kon tog nie daar gepraat het nie..

HOF: Gaan ons nou weer 'n argument hê oor die gemeenskap?

MNR JACOBS: Nee, ek wil dit aan haar stel dat sy vir ons kan sê wie het op daardie vergadering gepraat en hierdie dinge gesê wat jy nou net gesê het. Wie is die persoon wat gepraat het? -- Die persoon wat gesê het dat daar nie meer vertrouwe gestel word in die raadslede nie? (30

Ja / ..

Ja. -- Dit was nie deur 'n persoon direk gesê nie. Soos ek alreeds gesê het daardie saal was vol gewees. Die gemeenskap, naamlik die persone wat die saal vol was het sommer so van orals gepraat en gesê dat hulle nie meer die raadslede vertrou nie, so ek kan nie daardie woorde in iemand se mond plaas nie.

HOF: Sê hulle dit ondermekaar of sê hulle dit hardop aan die mense daar voor? -- Dit was hard gesê dat die raadslede dit kan hoor.

MNR JACOBS: Het hulle dit ook hard gesê dat die raadslede (10 dit kan hoor, dat hulle vertrou hulle nie meer nie en nou wil hulle hulle ook nie meer hê nie? -- Hulle het dit hardop gesê dat die raadslede hulle kan hoor dat hulle, die gemeenskap, nie meer die raadslede vertrou nie.

Hoekom antwoord jy nie my vraag nie? Ek vra het hulle ook gesê hulle wil ook nie meer die raadslede hê nie? -- Ja, hulle wou hulle nie meer gehad het as leiers nie.

En hoe het hulle gesê daar vir die raadslede, wie wil hulle nou hê as leiers om hulle saak te bevorder? -- Ja, dit was aan hulle gesê dat leiers nou hier gekies gaan word in (20 julle teenwoordigheid hier.

Dit is nou op die dag wat die afvaardiging gekies is wat saam Kimberley toe moes gaan? -- Dit is die dag toe hulle verslag kom doen het aan ons daar dat hulle nie daarin geslaag het om die verskuiwings teen te sit nie, dit wil sê dat ons nou sal trek na Pudimoe toe; dat hierdie gesê was aan hulle.

Nou verstaan ek nie heeltemal wat jy sê nie, want dit is altyd gesê julle gaan Pudimoe toe.

HOF: Laat ons net duidelikheid kry. Wat ons nou van praat is dit voor of na hulle teruggekeer het van Kimberley af? -- (30

Dit / ..

Dit is na hulle teruggekom het van Kimberley af dat die gemeenskap gesê het hulle gaan hulle nie meer aanvaar as leiers nie.

MNR JACOBS: Nou maar ek het u gevra spesifiek ten opsigte van die dag toe die afvaardiging gekies was om nog na Kimberley toe te gaan. -- Kyk, na die afgevaardigdes gekies was om die raadslede te vergesel na Kimberley, by die terugkoms van die mense het hulle verslag kom doen aan die gemeenskap. Dit was by hierdie terugrapporteringsvergadering oor wat gebeur het in Kimberley waar daar leiers gekies was ten opsigte van HUCA se stigting.

DIE HOF VERDAAG VIR MIDDAGETE .

DIE / ..

DIE HOF HERVAT NA MIDDAGETE

LESEDI HILDA MOKETSI, nog onder eed - (deur tolk)

MR BIZOS: M'lord, I have not been able to get an indication from Mr Jacobs how long he was going to be with this witness. He says it depends how the witness answers. We have a witness here from Cape Town, he is an employee of the Human Sciences Research Council. He took the day off specially, he is a co-ordinator of people that actually conduct these things. He is not giving evidence about that, he has changed jobs in the meantime. If between half an hour and an hour is not going to be left to us after completion of this witness, I would like your lordship's leave to intercede the witness in the hope of getting - he has taken off only one day and apparently a lot of people's work depends on his presence because he sends out people with the pieces of paper that ask the questions. (10)

HOF: Mnr Jacobs, hoe lank gaan u nog met die getuie wees?

MNR JACOBS: Ek het probeer om reguit op die punte met haar te gegaan het..

HOF: Wel, ek kan aan 'n paar geleenthede dink toe u nie so mooi op die punt was nie. (20)

MNR JACOBS: Op punte wat ek belangrik, aspekte wat ek belangrik beskou het, het ek net uitgesoek en aan haar gestel en daar is nog 'n paar punte wat ek met haar moet behandel. Ek sal probeer om my vrae reguit aan haar te stel dan en..

HOF: Wel, kom ons kyk of u in 'n halfuur kan klaarmaak, meneer. Ja, gaan voort.

VERDERE KRULSONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Op hierdie vergadering waar die afvaardiging gekies was, is daar deur enige iemand gesê dat die mense wil nie meer die raadslede hê nie? -- Dit was die gemeenskap teenwoordig daar wat dit gesê het. (30)

Jy / ..

Jy is nou seker dit is gesê op hierdie vergadering nê?
Jy het nou nie weer verwarring van vergaderings nie? -- Is ek reg dan as ek sê dat ek u verstaan het dat u praat van 'n vergadering wat gehou was onmiddellik na die mense teruggekom het van Kimberley af, waar hulle verslag gedoen het?

HOF: Is op daardie vergadering 'n afvaardiging gekies? -- Nee. Wat gebeur het is dat die afgevaardigdes was gekies voor die mense na Kimberley toe was.

Ja. Nou kyk ons het in hierdie hof nie tyd om te mors nie. Luister asseblief nou duidelik na die vrae wat nou (10 gaan kom.

MNR JACOBS: Op die vergadering toe die afvaardiging gekies is het daar vanaf die teenwoordiges of die mense in die gehoor gekom en gesê dat hulle wil nie die raadslede meer hê nie? -- Toe die mense nou Kimberley toe moes gegaan het waar die afgevaardigdes gekies is, dit was alreeds dat die raadslede nie betroubaar was nie.

HOF: Ja, die vraag is, is dit gesê? -- Ja, dit was gesê.

MNR JACOBS: Is dit gesê die raadslede moet bedank? -- Die gemeenskap daar het gesê dat hulle nie die raadslede vertrou (20 nie. Dit is om daardie rede dat die afgevaardigdes daar gekies was.

HOF: Luister nou mooi. Jy kan daardie vraag met ja of nee antwoord. As u 'n vraag met ja of nee kan antwoord, antwoord hom net met ja of nee, dit is al.

MNR JACOBS: Toe dit gesê is die mense vertrou nie meer die raadslede nie, dat hulle nie meer die raadslede wil hê nie, het hulle gesê die raadslede moet bedank? -- Ja, dit is wat hulle gesê het.

Ek stel dit aan u dan dat as die raadslede moes bedank (30

dan / ..

dan wou die mense ook nie meer saamgewerk het op hierdie stadium met die raadslede nie en daar is ook niks gesê dan - ja, niks samewerking met die raadslede gehad het nie. -- Ja, dit is so.

U sien mevrou, wat ek aan u wil stel is dat op hierdie stadium was dit nie so gewees dat hulle het gesê hulle wil nog die raadslede hê nie, en die raad het voorgestel dat daar afgevaardigdes moet gekies word? -- Verduidelik daardie een vir my nou mooi. Ek verstaan dit nie.

HOF: Is dit nou die staat se saak dat dit bespreek is op (10 die vergadering of hulle raadslede wou hê of nie?

MNR JACOBS: Dit is gestel gewees. Wat ek aan haar stel is stellings wat gemaak is deur die verdediging.

HOF: Ja, goed. Die getuie verstaan nie die vraag nie.

MNR JACOBS: Nou was dit nie so, is dit nie wat gebeur het dat op die vergadering was gesê dat die mense wil juis nog die raadslede hê en daarby het die raad toe voorgestel maar kyk, stel mense aan om saam met ons te gaan. -- Die rede hoekom daar afgevaardigdes gekies was deur die gemeenskap is omdat hulle nie meer vertrouwe gehad het in die raadslede nie. (20

Nou was dit nie so gewees dat die afvaardiging sou saam met die raad gegaan het en die administrasieraad ontmoet het in Vryburg nie, en nie op Kimberley nie? -- Nee, die afgevaardigdes was gekies deur die gemeenskap om saam met die raadslede na Kimberley toe te gaan.

Ek wil dit aan u stel dat die eerste vergadering waar die raadslede vergesel was van afgevaardigdes was gehou op Vryburg waar die administrasieraad ontmoet is. -- Ek weet net van die keer dat hulle afgevaardig was om saam te gaan na Kimberley toe. (30

En / ..

En ek stel dit aan u dat daarna is 'n tweede vergadering gereël wat op Kimberley plaasgevind het en dat die raadslede vergesel van die afgevaardigdes na die tweede vergadering op Kimberley is. -- Ek weet van een vergadering waar daar afgevaardigdes was, dit is die vergadering in Kimberley.

En ek stel dit aan u dat daar nooit gerapporteer is dat die raadslede alleen met die administrasieraad vergadering gehou het, ter uitsluiting van die afgevaardigdes nie want dit het nooit gebeur nie. -- Dikhole is die persoon wat gesê het dat die afgevaardigdes nie toegelaat was deur die persone (10 van Kimberley om in die vergadering by te wees nie.

En ek wil dit aan u verder stel dat wat Dikhole gerapporteer het was dat die administrasieraad was nie gelukkig dat die afgevaardigdes daar by was nie en dit was gesê in die toekoms sal hulle nie weer toegelaat word om by te wees nie. -- Die verslag van Dikhole by die vergadering was dat die mense uit Kimberley het nie afgevaardigdes toegelaat om die gesprek by te woon nie.

En ek stel dit aan u dat die verdediging het hier gestel dat daar sou nog verdere onderhandelings gewees het tussen (20 die raad en die minister hierdie keer en dat die raad die afgevaardigdes nie sou toelaat om saam met die raad die minister te sien nie. -- Ek verstaan nie wat die stelling is nie, maar wat ek vir die hof sê is dat die afgevaardigdes was gekies deur die gemeenskap en Dikhole se verslag by hierdie vergadering is dat die mense in beheer van die vergadering te Kimberley, het nie die afgevaardigdes toegelaat om die gesprekke daar by te woon nie.

En ek stel dit aan u verder dat hierdie storie wat u aan die hof vertel dat die afgevaardigdes van die raad self, die (30 raadslede / ..

raadslede self kom sê het hulle het die stryd verloor op hierdie verslagvergadering is nie die waarheid nie, want daar was dus alreeds reëlins getref dat hulle die minister gaan sien oor verskuiwings. -- Hierdie dat hulle nou nie meer verder daaraan iets kan doen omdat hulle nie geslaag het met hierdie wat hulle besig was om te doen, om teë te sit teen die verhuising het hulle gesê na hulle in Kimberley was waar hulle vergader het met die mense in beheer. Dit is glo die minister wat daar was, dit is hoekom hulle vir ons kom sê het dat hulle nou nie meer in staat was om enige iets te kon doen nie. (10

Was dit gerapporteer op hierdie vergadering dat hulle het met die minister onderhandel in Kimberley? -- Nee, wat hulle gesê het is dat hulle vergader het met die mense in outoriteit wat vir hulle toe gesê het dat hierdie mense nie toegelaat word nie.

Was dit gerapporteer dat hulle nog verdere samesprekings met die minister sou hou? -- Nee, dit het ek nie gehoor nie.

Stem u saam dat hierdie verslagvergadering het in Januarie 1983 plaasgevind? -- Is dit nou die vergadering waar ons met die raadslede was met hulle terugkoms van Kimberley af?

Ja. -- Nee, dit was in 1984.

Weet jy wie het die verslagvergadering gereël na Kimberley? -- Dit was die raadslede.

Weet u van enige vergadering wat deur die delegasie en lede van die publiek in Huhudi gereël was om verslag terug te doen na die besoek aan Kimberley? -- Die mense wat afgevaardig was om Kimberley toe te gaan was ook by hierdie vergadering van die raadslede, wat deur die raadslede belê was.

Die vraag is eenvoudig. Die hof het netnou gesê luister na die vraag en antwoord hom dan sal ons gouer klaarkom. (30

Jy / ..

Jy kan net ja of nee sê. Weet jy van enige verslagvergadering georganiseer deur die afgevaardigdes en lede van die gemeenskap van Huhudi na hulle in Kimberley was? -- Die verslag was gedoen by die vergadering van die raadslede in die teenwoordigheid van die afgevaardigdes.

HOF: Ons het omtrent twintig minute spandeer aan hierdie vergadering van jou. Gaan voort.

MNR JACOBS: Dankie, edele. Weet jy van enige vergadering waar daar 'n mosie aangeneem is teen die raadslede, op 'n vergadering gereël deur die afgevaardigdes? -- Die verkiesings (10 was gedoen deur die gemeenskap.

HOF: U moet nou mooi luister na die vrae. Die vraag is, dit gaan oor wie die vergadering gereël het. En die vraag is of u weet van enige vergadering wat gereël is deur daardie afvaardiging wat na Kimberley toe saamgestuur is, waarop 'n mosie aangeneem is. -- Ja.

MNR JACOBS: Wanneer is dit gehou? -- Dit was om en by daardie tyd wat die raadslede teruggekom het van Kimberley af, toe die vergadering gehou is met die gemeenskap.

En was die raadslede teenwoordig op daardie vergadering? (20 -- Ja, hulle was.

Watse mosie is aanvaar? -- Die raadslede het daar bekend gemaak dat hulle nou nie meer verder iets kan doen nie. Die regering het hulle baasgeraak.

Het die raadslede dit op twee vergaderings gerapporteer? -- Dit was by die vergadering waar verkiesings gehou was na die raadslede gesê het dat hulle niks meer verder sal kan doen nie oor die verskuiwings; die owerhede het hulle baasgeraak.

Ek gee nou op, mevrou. Ek sal jou ander vrae vra. Ek sal die vraag nog 'n keer herhaal, watse mosie? -- Dat daar (30 ander / ..

ander persone gekies moet word.

Is dit al? -- Wat later bekend gestaan het as HUCA, die verteenwoordiger van Huhudi se inwoners.

Is dit reg, mevrou, die vergaderings van HUCA wat u toe bygewoon het, almal van hulle, is daar altyd vryheidsliedere gesing en slagspreuke geskreeu? -- Liedere wat daar gesing is was byvoorbeeld: "Morena Boloka Sechaba Sa Heso".

Dit is nou een voorbeeld. Stem u saam, dat u net my vraag antwoord, op al hierdie vergaderings wat jy bygewoon het was vryheidsliedere gesing en slagspreuke geskreeu? -- Nee, (10 dit was nie gesing nie.

Was daar nooit gesing van Mandela of van Tambo nie? -- Daar was nie van hulle gesing nie.

Was daar nooit geskreeu van Tambo, Mandela, UDF, HUCA? -- Nee, daar was nie.

Nou gedurende daardie tyd was daar ook skoolboikotte in Huhudi gewees, is dit reg? -- Ja, dit is so.

En vir hoe lank het daardie skoleboikotte aangehou? Was dit vir 'n redelike lang tyd? -- Dit was nie 'n baie lang tyd nie, ongeveer drie weke. (20

Was die eerste boikot gewees op die dag toe die algemene verkiesing was toe die kleurlinge en die indiërs gestem het? -- Ek weet nie of dit in daardie tyd was nie, maar dit het in die jaar 1983 begin.

En dit deurgegaan na 1984 toe? -- Nee, in 1984 was daar skool gewees daar.

Was daar ook skoolboikotte gedurende 1984? -- Nee, daar was nie.

Na die ontstaan van HUYO was daar nie skoolboikot nie? -- Nee, daar was nie. (30

Ek / ..

Ek wil hê jy moet kyk na BEWYSSTUK AM.54.

HOF: A - M vir Marie?

MNR JACOBS: M vir Marie. Dit is in volume 3.

HOF: Het u my griffier laat weet?

MNR JACOBS: Ons het hom vanoggend vroeg al laat weet dat hy..

HOF: Ja, gaan maar voort. Ek het dit nie. AM.54. Het die getuie een? -- Ek weet nie of ons het nie. 54?

Ja. -- Bladsy?

Kan u vir die hof eerstens sê net voor ons hom lees, wat was die oorsaak van die skoleboikot? (10

HOF: Gaan u nou saam met hierdie getuie 'n ingewikkelde stuk soos daardie lees?

MNR JACOBS: Ek wil net oor een passaat vir haar vra, edele.

HOF: Ja.

MNR JACOBS: Wat was die oorsaak van die skoolboikot? -- Dit was nie 'n skoolboikot gewees nie, dit was net moeilikheid wat bestaan het tussen die skoliere en die onderwysers.

Waaroor? -- Dit het gegaan oor die onderwysers wat omgang gehad het met meisiekinders wat skoliere was.

Was daar enige ontevredenheid daaroor om SRCs te stig? (20

HOF: Wat is die vraag?

MNR JACOBS: Of hulle ook aangedring het op SRCs. -- Ek weet nie daarvan nie.

Of oor lyfstraf wat die kinders gekry het?

HOF: Gaan u die getuie nou vra - as ek reg onthou het sy kinders in die laerskool. Is daar SRCs in die laerskool?

MNR JACOBS: Nee.

HOF: Nou ja, waarmee is ons besig dan?

MNR JACOBS: Was daarso aanvalle geloods op die huise, besig-hede van enige raadslede? -- Nee, daar was nie. (30

HOF / ..

HOF: Nooit nie? -- Ons het van iets gehoor wat ek nie van seker is wat presies gebeur het nie.

MNR JACOBS: Weet u van enige raadslede wat bedank het in Huhudi? -- Ek het daarvan gehoor.

Weens die druk wat op hulle geplaas was? -- Ek weet nie of hulle nou bedank het as gevolg van druk nie.

En omdat hulle eiendom beskadig was? -- Ek weet van geen eiendom van hulle wat beskadig was in Huhudi nie.

Nooit nie? -- Ek het nie daarvan gehoor nie.

Weet u van enige eiendom van polisiebeamptes wat beskadig is in Huhudi? -- Ek het niks daarvan gehoor nie. (10)

Weet u van mense wat gearresteer is tydens onluste wat in Huhudi plaasgevind het? -- Ja, daar was arrestasies gewees in Huhudi.

Tydens onluste? -- Nee, dit was kort na die voorval van Matlhoko waar hy die kinders gestamp het.

En voor dit? -- Nee, daar was nie.

Het daar voor daardie voorval in Junie wat jy nou beweer in Juniemaand 1985 is, érens 'n "parents' committee" gestig in Huhudi? -- Voor die 16de? (20)

Ja, voor 16 Junie 1985. -- Ek het van hierdie liggaam gehoor na die 16de. Dit is die liggaam wat te doene gehad het met die ouers.

Is dit van ouers wie se kinders aangehou was in onluste? -- Dit was die arrestasies wat uitgevoer is na Matlhoko begin het om mense daar aan te val en terselfdertyd het die polisie sekere mense in hegtenis geneem.

Weet jy..

HOF: Net 'n oomblik. Ja?

MNR JACOBS: Is jy bewus daarvan dat dit beweer was in (30)

Huhudi / ..

Huhudi dat julle deel was van 'n vryheidstryd? -- Al wat ek van weet in Huhudi is oor die organisasie van HUCA.

En dat HUCA gebonde was aan die vryheidstryd? -- Nee, dit was 'n liggaam gewees wat teengesit het dat Huhudi verskuiwe word na Pudimoe.

En toe dit nie meer nodig was om verskuif te word nie het Huhudi nie tot niet gegaan nie, is dit reg?

HOF: Toe het wat?

MNR JACOBS: Toe dit bekend word die verskuiwing is af het Huhudi nie tot niet gegaan nie. (10)

HOF: Huhudi?

MNR JACOBS: HUCA, ekskuus. -- Dit is reg, HUCA het nie tot niet gegaan nie.

Ja, omdat hulle besig was met die vryheidstryd? -- Nee, hulle was daar gewees - HUCA was eintlik gestig met die oog daarop om teë te sit teen die verskuiwing na Pudimoe toe.

Is dit nie so nie dat dit ook daar verkondig is dat die raadslede wat nou deelneem aan die regering se instellings is verlore vir die stryd en daarom moet daar van hulle ontslae geraak word. (20)

HOF: Waar verkondig?

MNR JACOBS: In Huhudi.

HOF: Deur wie?

MNR JACOBS: Deur Huhudi se verteenwoordigers.

HOF: Watter?

MNR JACOBS: Dit was gestel dat Galeng dit vir die raadslede..

HOF: Wel, u kan nie in die algemeen - miskien het 'n kind op 'n straathoek dit gesê. Ek stel nie belang daarin nie. U moet dit spesifiek stel dat ons 'n spesifieke antwoord kry.

MNR JACOBS: Was die aantygings gewees dat die raadslede is (30
"puppets"/..

"puppets" van die regering in die algemeen gestel in Huhudi?

-- Ja, dit was gesê.

Op die vergaderings wat jy bugewoon het? -- Ja.

En die mense moet ontslae raak van die raadslede omdat hulle "puppets" van die regering is? -- Nee, dit was nie gesê, daar is nie gesê dat hulle vernietig moet word of ontslae geraak word van die raadslede se ontstaan nie, maar wat wel gesê is, is dat hulle word gebruik deur die regering.

En daarom wil - het HUCA vir die mense gesê hulle wil hulle nie meer hê nie? -- Dit is nie HUCA wat vir die gemeenskap so gesê het nie, maar die gemeenskap het self so gesê.

Is dit nooit gesê op die vergaderings wat deur HUCA se verteenwoordigers gehou was en waar hulle die mense toegesprek het nie? -- Ek het gesê dit het van die gemeenskap se kant af gekom dat hulle gesê het die mense word gebruik deur die regering.

Ek vra vir jou is dit nooit gesê vanaf HUCA se vergaderings nie, ja of nee? -- Dit was gesê op die vergaderings wat deur HUCA belê was.

Deur die sprekers wat deur HUCA gekry was om mense toe (20 te spreek op daardie vergaderings? -- Nee, deur die gemeenskap.

Nie deur die sprekers ooit gesê nie? -- Al was dit miskien die sprekers gewees hulle vorm steeds 'n gedeelte van die gemeenskap.

Antwoord nou maar net. Het die sprekers dit gesê of nie gesê nie? -- Hulle het dit gesê.

En was dit daar ook gesê dat hulle die vyande van die mense van Huhudi is? -- Nee, dit was nie gesê dat hulle vyande was nie, maar dat hulle verkopers was van die gemeenskap van Huhudi-

(30

En / ..

En is dit verkondig in Huhudi op die vergaderings of selfs in - ek weet nou nie, jy sê jy het nie pamflette gesien nie - op die vergaderings dat die Boere ook die vyand van die mense van Huhudi is? -- Nee, dit was nie gesê nie.

Was dit gesê op daardie vergaderings die raadslede saam met die Boere is die onderdrukkers van die mense van Huhudi en hulle buit hulle uit? -- Wat gesê is, is dat die raadslede onderdrukkers is van die gemeenskap.

En die Boere? -- Ek dink van die Boere so ja, want hulle is ook betrokke met die raadslede. (10

Is dit gesê dat die raadslede is skelms en hulle vat die mense se geld om Pudimoe te bou? -- Ek weet nie dat dit gesê was nie.

Of weet u dat dit ooit gesê was daar dat die geld word gebruik om die huise in Pudimoe mee te bou? -- Daar was wel huise gebou in Pudimoe maar ek weet nie of dié geld gebruik was daar nie.

Ja, ek vra nie - goed, los dit daar. Kan u net vir ons sê die mense wat geskuif het na Pudimoe toe, het heeltemal vrywillig geskuif? -- Die raadslede het hulle laat skuif. (20

HOF: Teen hulle wil of vrywillig? -- Ek weet nie of dit vrywillig was nie want die raadslede het hulle Pudimoe toe geneem.

MNR JACOBS: Watter raadslede het hulle nou na Pudimoe toe geneem? -- Dikhole en Matlhoko is van daardie raadslede.

Het jy hulle gesien die mense neem na Pudimoe toe? -- Ons het gehoor daarvan dat die raadslede vragmotors of lorries daar ingebring het in Huhudi waarmee die mense vervoer word om verskuiwe te word na Pudimoe.

Is dit nou wat weer op die vergaderings gesê is vir jou (30

waar / ..

waar jy gehoor het hulle sê die raadslede het lorries ingebring?

-- Nee, ek het in die strate ook gehoor as mense met mekaar gepraat het daarvan dat die raadslede die mense vervoer het na Pudimoe toe.

As jy nou sê jy het dit op die strate ook gehoor, het jy dit ook op die vergaderings gehoor? -- Ja, ek het dit ook op die vergaderings gehoor.

Deur die sprekers daar gesê? -- Ja, deur die sprekers gebesig.

En is dit dan ook korrek, jy persoonlik dra geen kennis (10 daarvan dat die raadslede mense geneem het na Pudimoe nie? -- Ek het gehoor daarvan dat die raadslede mense wegneem na Pudimoe.

Ag mevrou, antwoord net my vraag.

HOF: Maar die antwoord is mos nou sy het nie persoonlike kennis nie, sy het dit gehoor.

MNR JACOBS: Soos dit u behaag. En jy dra ook nie persoonlike kennis, waar u teenwoordig was, waar 'n raadslid aan iemand wat verskuif gaan word, gesê het dat die huur is goedkoper op Pudimoe nie? -- Ek het daarvan gehoor dat dit gesê word oor die huur van Pudimoe wat laag is. (20

HOF: Het u dit by ander mense gehoor of by 'n raadslid? -- Selfs die raadslede het daarvan gepraat dat die huur van Pudimoe laag is.

MNR JACOBS: En die ander mense van wie jy dit gehoor het, is dit die mense wat weer die vergaderings wat jy bygewoon het van HUCA toegespreek het, wat dit gesê het? -- Dat die huur laag was in Pudimoe?

Dat dit so gesê word deur die sprekers. -- Ja, dit is wat gesê is, dat die huur laag is.

Dankie, edele.

(30

RE-EXAMINATION/..

RE-EXAMINATION BY MR BIZOS: Net een vraag. How long after the councillors and the delegates went to Kimberley, how long after that did they hold the report back meeting? -- A month or two months.

I have no further questions.

GEEN VERDERE VRAE NIE

ENRICO HILMER KEMP, d.s.s.

EXAMINATION BY MR BIZOS: Do you live and work in Cape Town?

-- Yes, I do.

And what is your present occupation? -- I am a field (10 research organiser for the Human Sciences Research Council.

COURT: No, do not attempt to speak into the microphone. Just stand well back and enjoy yourself.

MR BIZOS: As a research organiser you told his lordship? -- That is correct.

During 1982/83 what was your occupation? -- I was a journalist attached to the Cape Times.

In Cape Town? -- That is correct.

For how long had you been a journalist by the beginning of 1983? -- Six years. (20

Had you started with the Cape Times in March 1977? -- That is correct.

When did you leave the Cape Times? -- I left the Cape Times in March 1983.

And did you work for a number of news agencies thereafter? -- Yes, that is correct.

Would you give his lordship a couple? -- I worked for United Press International, Reuters and Alliance France Press.

ASSESSOR: You have missed out Deutsche Presse Agenthur.

MR BIZOS: That would have been a full contribution. In (30

1982/1983 what was your beat on the Cape Times? -- I was a general newsreporter.

At the end of 1982, beginning 1983, were you aware of the conference of the Labour Party at Eshowe? -- Yes, I was.

And were you aware of the decision of the Labour Party taken at Eshowe? -- Yes, I was.

Shortly after that decision was taken, were you called in by the editor of the Cape Times? -- Yes, I was.

Was the editor of the Cape Times alone when he called you in at that time? -- No, the editor of the Cape Times who was (10 then Mr Heard, was with Dr Allan Boesak at the time.

Do you remember the date? -- Yes, it was on 6 January 1983.

Did your editor ask you to do anything? -- Yes, could I say that while Dr Boesak and Mr Heard were meeting, the editor called me and asked me to prepare for an interview with Dr Boesak.

An interview in relation to what? -- The editor asked me to specifically obtain Dr Boesak's comments on the Labour Party's decision to participate in the new tri-cameral (20 parliament.

Did you withdraw from the room that your editor and Dr Boesak were in? -- Yes, we - myself and Dr Boesak - got together in the newsroom of the Cape Times where the interview took place.

Before Dr Boesak joined you, did you prepare yourself in any way for the interview? -- Yes, I had about ten to fifteen minutes in which to prepare for the interview, which I did.

Was this ten or fifteen minutes from what time to what time was this fifteen minutes? -- This was from the time the (30 editor / ..

editor called me, telephoned me from his office and asked me to prepare for the interview, to the time when the actual interview started.

And did you prepare yourself? -- Yes, I did.

How did you prepare yourself? -- I noted down the number of questions that I was going to put to Dr Boesak.

And when Dr Boesak joined you - the document will be produced fairly soon, M'lord, I would merely just like to...When Dr Boesak joined you did you ask him those questions? -- Yes, that is correct, I did ask him those questions. (10

Those questions that you had prepared yourself to ask, and the answers from Dr Boesak, did you record them in any way? -- Yes, I recorded Dr Boesak's replies to each of my questions and I recorded them well, in a combination of long-hand and speedhand in my notebook.

Those handwritten notes, did you transfer them onto anything? -- Yes, I transferred my handwritten notes into the electronic editing system. I typed them into the electronic editing system together with the questions.

For what purpose did you put them into this editorial (20 electronic system? -- Well, my notes were not very legible. I typed them into the editing system so that I could obtain a legible copy to be submitted to the editor.

Did you at the time that you did this, get a print-out of your notes? -- Yes, that is correct. I obtained a print-out of the information which I had typed into the computer.

Yes, have you got a print-out that you made on that day? Have you still got it with you? -- Yes, I do.

Would you mind showing it to his lordship, please?

COURT: Have you got a copy for my assessor? (30

MR / ..

MR BIZOS: Yes, I will hand up two copies, m'lord, photostat copies. And the witness has a copy and I will hand a copy to my learned friend.

COURT: Just a moment, are you handing it in?

MR BIZOS: Yes.

COURT: It will be DA.201.

MR BIZOS: As your lordship pleases. Now are the figures and letters in the first three lines the usual identification marks? -- Yes, they are.

Does the date appear on it? -- Yes, the date does appear(10 on the print-out.

06:01; and 16:40, would that be the time? -- Yes, that is correct.

What time is this? Is this the time when you had the interview or the time that you typed this into the system? -- Well, this would in fact record the time that I made the print-out.

The time of the print-out. -- Yes.

You told us that you have prepared yourself with a number of questions. Now on the original that appear 1, 2, 3, 4, (20 5, when did you think of these questions? Before or after you had an interview with Dr Boesak? -- No, I thought of the questions before the interview.

Could we go through the questions and then, do the answers follow thereafter? Incidentally..

COURT: Well, are you going to read through all the questions? Isn't there only one or two that you are interested in?

MR BIZOS: Only one or..as your lordship pleases. Yes, there is only one that is of fundamental importance. Question 5, would you read that, please? -- Yes, question 5 reads: (30

"Do / ..

"Do you foresee a united front by community organisations and churches against the Labour Party's participation in the constitutional scheme?".

Now whose words were those? -- These words were mine.

And where did you get the idea from to speak of a front?

-- This was simply journalistic shorthand, form of journalistic shorthand; a term which I used to mean a broad based coalition of political opposition.

And did you record Dr Boesak's answer in your combination of longhand/shorthand and thereafter feed it into the system?(10
Would you read Dr Boesak's response to your question, please?

-- Yes, I will. Dr Boesak's reply to my question was:

"All community organisations, sports organisations and the churches have so far clearly and unequivocally rejected both the PC and its proposals on political and moral grounds. And these organisations do in fact.."

(intervenes)

COURT: Just a minute. Where is the witness reading from? --
I am sorry, I am reading at..

MR BIZOS: No.5 at the bottom of the page. (20

COURT: We are at no.5 right at the top of the page.

ASSESSOR: Did you feed in the questions first and the replies afterwards? -- Yes, that is correct.

I see.

MR BIZOS: I am sorry, I should have made that clear. Your lordship will see..

HOF: Nou waar is die antwoord? (Bespreking in agtergrond)
O, ek sien.

MR BIZOS: Your lordship will see that there is a corresponding..

COURT: Yes, we seem to have the picture now, yes. (30

MR /..

MR BIZOS: I am sorry..

COURT: The question is at the top and the answer is at the bottom.

MR BIZOS: The answers follow.

COURT: The answer is ringed.

MR BIZOS: That is so, with the 5, yes. Yes, would you just read that out, please? -- Sure. The answer is:

"All community organisations, sports organisations and the churches have so far clearly and unequivocally rejected both the PC and its proposals on political and(10 moral grounds. And these organisations do in fact represent the vast majority of the people in the urban and rural areas. I think a united front against the proposals will be possible. People realise that it is no longer the child's play of the CRC coloured politics. This is historic stuff. Already, there have been few issues which have resulted in such a strong united opinion. People realise in this era the strength of our position in what I call the politics of refusal - for the lack of real political power, saying no to any (20 scheme which is politically immoral and not a meaningful step towards an open and democratic society."

End of quote.

Yes, did you show this print-out to your editor? -- Yes.

After you had finished your interview? -- Yes, I did show the print-out to the editor of the Cape Times.

And did your editor approve of what you had recorded for publication?

COURT: Is that relevant?

MR BIZOS: Yes, m'lord..

(30

COURT / ..

COURT: The question is, was it published?

MR BIZOS: Yes, as your lordship pleases.

COURT: Yes. Was it published? -- Yes.

MR BIZOS: Was it published and did you make the first page?

-- Yes, that is correct.

Just give that to the court, please.

COURT: This will be DA.202. It is the Cape Times of Friday, January 7, 1983.

MR BIZOS: The headline is: "BOESAK CALLS FOR UNITED FRONT" - I think we ought to read it into the record, with respect, (10 by Enrico Kemp:

"Dr Allen Boesak, president of the World Alliance of Reformed Churches, has described the Labour Party's decision to participate in the government's constitutional plan as "disgusting" and "reeking of opportunism".

In an interview yesterday, he said the party had now "lost whatever respect it might have had" and predicted a united front of opposition from community organisations, sports bodies and churches against coloured participation in the proposed tri-cameral parliament of whites, (20 coloured people and Indians.

"What is surprising - and disgusting - is the eagerness with which they have accepted the government's proposals. They have done so unconditionally, knowing that it is based on acceptance of the fact that the homelands policy would be irreversible and that all the basic tenets of apartheid, such as race classification and the Group Areas Act, remain intact and cannot be changed."

'Self-respect'

Dr Boesak, who is also the Assessor of the Nederduitse (30 Gereformeerde /..

Gereformeerde Sendingkerk, the second most powerful position in the church, said he believed that the Labour Party leadership had "other motives - position and money" for agreeing to participate in the constitutional scheme.

He said the resignation of Mr Normal Middleton, a founding member, and other top party members in protest against the decision to participate was "the only thing to do if they wanted to maintain their self-respect".

Dr Boesak said that although the Labour Party had "minute" support in urban and rural areas, he believed (10 that the party had lost support in recent years.

"It was always true that the Labour Party never represented the "coloured community". Even in the days of the old CRC, it operated within 20 percent of the people who thought that by participating in the CRC, they could bring about meaningful change".

Asked whether he foresaw a united front of opposition to participation in the constitutional plan, Dr Boesak said: "All community organisations, sport organisations and the churches have so far clearly and unequivocally (20 rejected both the PC and its proposals on political and moral grounds.

"And these organisations do, in fact, represent the vast majority of the people in the urban and rural areas".

'No child's play'

He said a united front against the proposals was likely because "people realise it is longer the child's play of the CRC coloured politics - this is historic stuff.

"People realise in this era the strength of our position in what I call the "politics of refusal" - for the lack (30 of /..

of real political power, saying 'no' to any scheme which is politically immoral".

The other is just really a defence by dr Boesak of some allegations made against him by Mr Hendrickse. I do not know that I want to read that in. Now did the Cape Times at the time circulate throughout South Africa? -- Yes, that is correct.

Was there whilst you were a journalist, any arrangement amongst newspapers or newspaper association or associations for the taking up of stories of sufficient interest to be printed on the front page? -- Yes, all the major newspapers (10 are members of the South African Press Association and in terms of the agreement with SAPA are required to submit all news stories of a topical and newsworthy nature. These have to be submitted to SAPA.

COURT: Does that mean then that if you have a scoop somebody else can lift the scoop? -- No, in practice the story is only sent out later to SAPA, later.

A day afterwards? -- Not necessarily a day afterwards, it could be later the same evening.

MR BIZOS: But you get the benefit of the first publication? (20 -- That is correct.

COURT: And the other newspapers are entitled to take that news story as their own. They do not have to say: we get it from the Cape Times? -- No, they have to acknowledge SAPA.

SAPA. Does SAPA have its own team of reporters or is this the way SAPA works? -- No, SAPA also has its own team of reporters who in turn submit news to the papers. It is a reciprocal agreement.

I see. Thank you.

MR BIZOS: Now is, or was the Cape Times a member of any (30 newspaper / ..

newspaper group at the time? -- Yes, the Cape Times was a member of the then South African Associated Newspaper Group.

And what is the position of sister newspapers within the group? Do they have to wait for SAPA or are they fed at more or less the same time? -- No, they are fed at the same time. The sister newspapers are fed at the same time as the newspaper producing the story.

Which were the sister newspapers of the Cape Times at the time? -- The sister newspapers at the time were the Daily Despatch, the Eastern Province Herald and the Rand Daily Mail, and the Natal Mercury. (10

And do you know whether The Citizen is a member of SAPA? -- I would assume that The Citizen is also a member of SAPA.

Do you personally know whether your story was picked up by your sister newspapers and other members of SAPA? -- No, I do not know whether that was in fact picked up.

I may say, m'lord, that there are discussions between the state and us which we hope will be finalised during the long weekend in relation to admissions about this sort of thing.

COURT: Yes, as long as you do not hand in ten newspapers. (20
You can just make a list of the newspapers in which the story appeared.

MR BIZOS: In which the story appeared. As your lordship pleases. Yes, thank you.

CROSS-EXAMINATION BY MR JACOBS: ..this the whole interview on EXHIBIT DA.201? -- Yes, that is correct.

And are you satisfied that everything that is quoted in inverted commas in this article, article on DA.202, appears on DA.201? -- If you are referring to the direct quotes, yes.

Everything is here? -- As far as I am aware, yes. (30

Haven't / ..

Haven't you checked it? -- Yes, I have checked it.

So are you satisfied that they are all here? -- Yes, I am.

There are no more quotes in EXHIBIT 202 than appears in DA.201? -- No, there are no more quotes that I am aware of.

So why did you specifically ask Dr Boesak about a "united front"? Where did you get the idea from of a "united front"?

-- As I explained the term "united front" was a spontaneous term which I used at the time to indicate a broad based political opposition. It was a form of journalistic shorthand.

Yes, but where did you get the idea from? Why did you (10 ask him that? What was the reason for that? -- Prior to the Labour Party's decision to enter the new parliament in the previous year, during the course of my work as a journalist I had encountered in the community strong opposition to the new constitutional dispensation and I had also encountered the feeling that organisations in the community should oppose the constitutional proposals.

On a broad front? -- Well, the organisations that indicated that opposition to the dispensation were organisations across a broad front. By that I mean civic organisations, (20 church organisations, youth organisations.

Yes, was it the idea that they must be united on a broad front to oppose the new constitutional proposals? -- That is my impression, yes.

And those organisations, does it also include the ANC? As a journalist have you seen that? -- Could you please rephrase the question?

Have you as a journalist also seen publications by the ANC or statements by the ANC, or did you know about statements by the ANC about a broad united front? -- No, I did not. (30

Thank / ..

Thank you.

RE-EXAMINATION BY MR BIZOS: No further questions.

NO FURTHER QUESTIONS

MNR JACOBS: Ons het nie geweet die volgende getuie kom van Leandra af nie. Nou weet ek nie of mnr Fick gereed is nie, of wat is die posisie nie.

HOF: Wel, mnr Yacoob moet maar intussen die getuie lei en u moet maar skryf dat dit bars, mnr Jacobs.

MNR JACOBS: Ja, ek weet nie of hy navorsing doen en of..

(Discussion in background, Mr Yacoob and the state) (10)

COURT: But Mr Yacoob, did you inform Mr Fick of it?

MR YACOOB: No, m'lord.

COURT: But why not? Why do you just offer and say this is going to be done overnight?

MR YACOOB: I am sorry, I actually anticipated that the two witnesses would go on. I only realised at about 13h00 today that there was a very possibility that this witness would..

COURT: Well, it does not matter then, why didn't you tell him this morning that you think that tomorrow you will call this witness? I do not want to be brought into the position (20 that I have to adjourn this court because people have not prepared properly.

MR YACOOB: As your lordship pleases. I will make sure that I do so in future.

COURT: And do not be so glib to tell me how long somebody else can prepare a cross-examination. Yes, who is this witness?

DELBI DAVID MAHLANGU, d.s.s. (through interpreter)

EXAMINATION BY MR YACOOB: As your lordship pleases. Where do you live, Mr Ndebele?

COURT: I thought he was Mahlangu? (30)

MR / ..

MR YACOOB: I am sorry. Mr Mahlangu, where do you live? -- Leslie.

Is this in Leandra? -- Yes.

For how long have you lived there? -- I was born there.

Now before I go on with your evidence in connection with this case, I want to deal with one peripheral matter. Do you recall that in consultations with you, there was discussion about a person whose name may not be mentioned in the evidence, do you remember that? -- Yes.

Now I will make available to you a piece of paper and (10 a pen. Could you please write down the name of this person?

COURT: What is the identification number we gave that witness?

MR YACOOB: IC.19.

COURT: IC.19?

MR YACOOB: Yes. Has your lordship had the piece of paper?

COURT: Not yet. Just a minute, he is still writing. Yes, thank you.

MR YACOOB: As your lordship pleases. Now do you recall..

COURT: Before you start, Mr Yacoob, could I just have your age and your occupation? -- 43 years old, employed by Town (20 Talk Furnishers as a field manager.

Thank you.

MR YACOOB: As your lordship pleases. I would like to take you please to 1981. Do you recall that during 1981 a certain body of people called the "temporary councillors" came into existence at Leslie? -- Yes, I do recall that.

Now what are the circumstances in which these "temporary councillors" came into existence? -- The circumstances under which this body came into existence was as a result of some notices issued, called five days and seven days notices, (30 that / ..

that we were to move from Leandra to the homelands.

Was this.. -- It was therefore because of that, that this body came into existence in order to negotiate about that.

COURT: This was a body by the community? -- Yes.

It did not have any official standing? -- They were named "temporary councillors" or advisory board.

Yes, but was it an official body in the sense that the authorities, the state or the administration board had constituted it or did you elect a body which you called "temporary councillors"? -- They were elected by the community. (10
It was suggested by the officials in authority there that such people be elected as a delegation.

MR YACOOB: And the suggestion by the officials, at what sort of an occasion was it made? -- What happened is this. After receipt of these notices, five days and seven days notices, the community who was issued with those went to see a respected gentleman in the community by the name of Chief Ampi Mayisa. After having been to him, it was then suggested that they all go to see a Mr Botha who was then the township superintendent. (20

Now you were not part of that delegation at that stage were you? -- No.

Was a meeting thereafter called? -- Yes, called by them with Mr Botha.

And who spoke at this meeting? -- Mr Botha.

And what was his attitude to the notices? -- Some people had brought the notices with them to this meeting. Then Botha's attitude was that those notices are not valid anymore. In indicating that some of those notices that were brought to this meeting, were torn up by him, that is Mr Botha himself. (30

COURT / ..

COURT: Could I - just pause there a minute. To what areas were these notices applicable? -- Leandra township.

The whole of the township? -- The majority.

No, but sorry, was there to be no more township or was only a section of the township to move? -- We were all supposed to have left.

To go where? -- After these notices were torn by Mr Botha we learned that we were supposed to have been moving to Kwa-Ndebele.

Now these notices, why were some five days and some (10 seven days? -- I do not know.

Did you get one? -- Yes.

What was yours? -- Five days.

K1400

And who issued the notice? -- From the superintendent.

Is that Mr Botha? -- Yes.

Now how can he first issue the notice and then tell you that they are not valid? -- What I think happened is that in in the discussions between himself and the people who went in the company of Chief Mayisa, this resulted in him changing his mind. (20

Yes, thank you. Do we have a date? This was in 1981, is that correct? -- Yes.

Is there only one township in Leandra? -- Yes.

Yes, thank you. What is the name of that township? -- It is now called Lebogang, otherwise before it was just known as Leandra township.

Thank you.

MR YACOOB: Thank you, m'lord. Before you got this notice, did the people who live in Leandra - on what basis did they occupy the property, do you know? -- Yes. (30

What / ..

What was the basis? -- Those were stands that were bought. The place that belonged to the owners.

Alright, after Mr Botha had indicated that the notices were invalid, we got to that stage, what was the response of the people in the meeting, can you remember? -- Yes.

What was the response? -- The attitude of the people was yes, we see that you tore those, that is the originals that we gave to you. Where are the duplicates that remained with you? In other words meaning that he must destroy those duplicates as well. (10)

What was the purpose of the appointment or the election of temporary councillors as you understood it at the time? -- They were to see to it that the duplicates are found and destroyed in order to make sure that we were no longer going to move.

COURT: I am sorry, I have lost you somewhere along the way. I thought that the temporary councillors had already been elected and joined Chief Mayisa to see Mr Botha. That as a result of that meeting, this meeting was held? -- No, there is a misunderstanding. What I am saying is on receipt of (20 these notices, some men within the community decided to go and see Chief Mayisa, that is, some members of the community who were not yet elected to a committee, accompanied Chief Mayisa to go and speak to Mr Botha.

MR YACOOB: And..

COURT: Just a moment, Mr Yacoob, I am attempting to sort out my notes. Just a moment. You say the temporary councillors were elected here at this meeting? -- No, not at this meeting, another meeting was convened after this one. It was at this meeting then that they were elected. (30)

Yes / ..

Yes, thank you.

MR YACOOB: I think there is still some confusion. Have you already talked about the meeting at which the temporary councillors were elected or have you not yet done so?

COURT: No, just a moment. As I have it now the position is this: just listen to me closely. The notices were sent out and received. Chief Ampi Mayisa was seen by a couple of people or a number of people and together they went to see Mr Botha. A meeting was held which Mr Botha attended and at which he tore up some of the notices. After this meeting, (10 some time after another meeting was held and at that last mentioned meeting the temporary councillors were elected? Is this correct? -- Yes, that is so.

Thank you.

MR YACOOB: As your lordship pleases. Right, now you said that the purpose for which the temporary councillors were appointed was to see to it that the duplicates were destroyed and to make sure that the people would not have to move? -- No, mainly the two mentioned were the reasons for the temporary councillors. (20

Did the temporary councillors after they have been elected report back at any stage? -- They were elected in 1981. They only came back to us in 1983.

Did you go to the meeting which the temporary councillors called in 1983? -- Yes, I did.

Can you remember when in 1983 this meeting was held? -- About May.

Can you recall who from the side of the temporary councillors spoke at this meeting? -- Yes.

Who was it? -- A Mr Job Vilakazi, who was the chairman (30
of / ..

of that council.

Can you remember the gist of what he said? -- Yes.

Can you give the court an idea of what he said, please?

-- What he said, m'lord, the gist of his speech was that there was going to be houses that were going to be built in a number of 712 to 715, and some stands are going to be made available numbering 125.

ASSESSOR: 750? -- 712 or 715 houses were going to be built.

On top of that there were going to be 125 sites which will be available. (10)

COURT: Where? -- In Leslie.

That is in that township? -- Yes, in the township.

MR YACOOB: Was that to be for occupation by people who were already living in the township? -- Yes.

Was any mention made of rent to be payable in respect of the 712 to 715 houses? -- Yes, what he said was that the rent was going to be R68 up to R104, which rent will be between R68 and R104 per month. And he also added that those people whose qualifications are section 10(1)(d), those were still going to be moved to Kwa-Ndebele. (20)

Did you at that stage know what the reference was to (d) or to that section in terms of which people were to be moved, what that meant? -- No, we did not know.

What was the response to what was said? -- What was said was that we cannot think now here at this meeting while you are talking about it, give us some time to go and think about it. We further said because in fact what we expected you to bring back to us were the duplicates or results on the duplicates that we had sent you to go and see to; that we were no longer going to be moved from here. Instead you come with a (30

different / ..

different story.

Now what happened immediately after this meeting was over?
-- After the meeting was over, we then started forming groups of about 10, 12, 15 people standing together, discussing generally what can be done now, what was the next step as a result of what was said at this meeting.

Were you part of one of these groups? -- Yes.

Was your group happy or unhappy about what was to happen?
-- We were not happy.

COURT: Were you section 10(1)(d) as you found out later? (10
-- I found out that I was a section 10(1)(b) and my young brothers who come after me were classified as 10(1)(d).

MR YACOOB: What was the reason for your unhappiness at that stage? -- The following reasons, namely the few houses which I thought were too few that were going to be built, and the rent which was high for the houses. Thirdly, that there were still people who were to move from here.

Right. Now did you know anybody who was part of your group? -- Mayisa and some other people whom I cannot remember what their names were. (20

Was that Chief Ampu Mayisa? -- Yes.

Did Chief Mayisa make any proposal to the group? -- Yes.

What were the proposals? -- He suggested that we go and see Mr Botha again, to go and ask him about the originals of the notices which he had torn.

ASSESSOR: Originals or duplicates? -- No, the originals and go and ask him about the duplicates which he was supposed to have destroyed, and instead of coming with that kind of a report that the duplicates were destroyed, we are now getting a different story about the houses, and the high rent and (30
about / ..

about the people who were still to leave the area.

MR YACOOB: Did your group agree with this proposal? -- Yes, we agreed with the proposal, we were happy about it.

What did Chief Ampu Mayisa do after he had made this proposal to your group? -- Because of him being respected in that area, he then called all the other groups which were standing there, milling around, together; so that we come and talk about this together.

And did he repeat the proposal? -- -- Yes, he repeated it.

What was the response of everybody to that proposal? --(10 The agreement by all of us there was that we go and see Botha the following day.

Now about how many people were there altogether in your estimation? -- About 300.

And did you go to see Botha the next day to tell him what you decided? -- Yes, we did.

What was Mr Botha's response to your going there, what did he ask you or tell you? -- What happened is according to Botha we were too many and he suggested that because of the number, the big number we were at the time, he could not (20 hear exactly what we were saying because we spoke almost simultaneously. He therefore suggested that we go back and elect a delegation of about 10 to 12 people to come and present our case. Therefore we would have to come the following day.

Where did you proceed after you left Mr Botha's office that day? -- From Botha's office you just walk across a main road then you find a taxi rank which is just outside the township. We held our discussion there in the open.

And did you elect a group? -- Yes.

Now I am going to ask you for the names of those you (30

can / ..

can remember to be part of that group, but just remember there is one persons's name you cannot mention. Alright, yes, how many people firstly were elected? -- Twelve.

Which names can you remember? -- Myself, Chief Ampi Mayisa.

Yes? -- And the person whose name is not to be mentioned.

That is IC.19, yes. -- Yes. The member of the community councillors, Skosana, who is now serving as a councillor.

By community councillor, do you mean a member of the temporary councillors? -- No, no, he was elected in 1983. He is a councillor now. (10)

Right, what was he before he became - he was appointed to the delegation on that day? Was he on any committee? -- He was a member of the committee in Kwa Ndebele board.

Alright. You mentioned Mr Skosana. Can you recall any other names at this stage? -- A Mr Morajane.

COURT: Spell it, please? -- M-o-r-a-j-a-n-e. Mr Nhlapo. Jabu Maziya.

Maziya? -- Maziya. Abel Nkabinde. I do not remember the others.

MR YACOOB: Alright. Did you call yourselves anything on that day, on that occasion? -- Yes. (20)

What did you call yourselves? -- We called ourselves Leandra Action Committee.

Did you appoint a chair person? -- Yes.

Yes, who was appointed chairman? -- Jabu Maziya.

And did the delegation go to see Mr Botha on the next day? -- Yes, we did.

Yes, and what was the result of that meeting? What did Mr Botha say? -- We did not get a satisfactory reply from Mr Botha. As a result he even said to us that he was going to (30
meet / ..

meet the township manager, the district manager, Mr Van Dyk about this issue.

Right, did you have a meeting with the district manager about this issue? -- Yes. It was not during that week that we had a meeting with him.

COURT: Was that at Witbank? -- No, in Evander.

When was it? -- It was still during May.

MR YACOOB: And what was the result of this meeting? -- At this meeting Mr Van Dyk said that there are people who are superior to him, they were in Witbank. He was still going to(10 find out from them.

Would this be a convenient stage to adjourn?

THE COURT ADJOURNS UNTIL 26 MAY 1988.